

School of Economics
and Commercial Law
GÖTEBORG UNIVERSITY

Integrerad civilekonomutbildning
Bachelor Thesis, ICU2004:06

Svensk redovisningsnormering och tillsyn före och efter 2005

**– En studie om den pågående
förändringsprocessen av redovisningens
normering och tillsyn i Sverige.**

Kandidatuppsats/Bachelor Thesis
Christina Ståhlberg, 730302

Handledare/Tutor:
Ann-Christine Frandsen

Företagsekonomi/Redovisning
VT2004

FÖRORD

Det har för min del varit mycket intressant, lärorikt och personligt utvecklande att författa denna uppsats. En mycket viktig faktor som möjliggjort mitt arbete är de personer i min omgivning som hjälpt och stöttat mig. Till dessa önskar jag nu rikta ett speciellt tack.

Jag riktar mig i första hand till min handledare, Ann-Christine Frandsen, som inspirerat mig, erbjudit en kontinuerlig vägledning, haft förmågan att så små frön av idéer och gett mig många goda råd vid de tillfällen vi mötts. Framför allt vill jag poängtera hur viktigt vårt första rårapportsmöte varit för mig, där du på ett generöst sätt gav mig ditt fulla stöd.

Mina tankar går även till samtliga respondenter utan vilkas medverkande det inte hade varit möjligt att genomföra uppsatsen. Respondenterna har bemött mig vänligt och tagit sig tid att besvara mina frågor, trots späckade tidsscheman, vilket jag uppskattar enormt mycket.

Dessutom vill jag tacka de personer i min direkta närhet, ingen nämnd ingen glömd, som både fungerat som ”bollplank”, inspirationskällor och korrekturläsare, vilka starkt bidragit till uppsatsens utformande.

Göteborg, juni, 2004

Christina Ståhlberg

SAMMANFATTNING

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Kandidatuppsats ICU 2004:06

Titel: Svensk redovisningsnormering och tillsyn före och efter 2005

Författare: Christina Ståhlberg, **Handledare:** Ann-Christine Frandsen

Bakgrund och problem: Att många redovisningsskandaler inträffat på senare år, att EU har antagit IAS-förordningen och att IAS/IFRS införs 2005 är några anledningar som bidragit till att stora förändringar pågår på redovisningsområdet. Detta leder till att det är intressant att genomföra en studie på området med följande huvudfrågor;

- Hur ser den svenska normeringen och tillsynen ut av idag?
- Hur kommer den framtida normeringen och tillsynen av redovisningsområdet troligtvis att se ut i Sverige?
- Hur och varför kommer redovisningsområdets framtida normering och tillsyn kunna skapa en stabil finansmarknad?

Syfte: Uppsatsens syfte är att förklara hur redovisningens normering och tillsyn ser ut i dag, att förklara den förändring som sker på området, samt att ge ett troligt utvecklingsscenario för hur den svenska normeringen och tillsynen kommer att se ut efter 2005, då IAS/IFRS totalinförs.

Avgränsningar: Uppsatsen begränsas till att behandla normering och tillsyn av studiens svenska organisationer och organ. Den redogör inte för konflikter mellan svenska Årsredovisningslagar och IAS/IFRS eller förändringar som krävs av lagarna. Skatteeffekter som blir en följd av IAS/IFRS införande analyseras inte heller och den empiriska studien begränsas till postenkäterna.

Metod: Studien baseras på en kvalitativ metod, där både sekundär- och primärdata, som insamlats genom postenkäter, är av stor betydelse.

Resultat och slutsatser: Dagens svenska normering och tillsyn är fördelad mellan olika organ och organisationer och utgörs av en blandning mellan självreglering och statliga regelverk. Den förändring som redovisningsområdet genomgår initierades av EU och IASB, men det pågår en omfattande nationell verksamhet för att uppnå den bästa framtida strukturen för svensk del. Det troligaste framtida scenariot är enligt uppsatsen att en ”Redovisningsinspektion” skapas. Den ska ansvara för både normering och tillsyn och inkorporerar de flesta av dagens på området aktiva parter.

Förslag till fortsatt forskning: Ett första förslag är att utföra en djupstudie av det organ som kommer att ansvara för svensk normering och tillsyn efter 2005. Ett andra förslag är att studera de förändringar, som kommer att krävas i de olika årsredovisningslagarna (ÅRL och BFL, ÅRFL, ÅRKL), eller i skattelagstiftningen efter införandet av IAS/IFRS. Ett sista förslag är att studera Revisorsnämnden av idag och i framtiden.

Sökord: IAS, IFRS, normering, tillsyn, Finansinspektionen, Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden, Aktiespararna, Stockholmsbörsen, SOU, EU m.fl.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	- 1 -
1.1 BAKGRUNDSBESKRIVNING.....	- 1 -
1.2 PROBLEMDISKUSSION.....	- 1 -
1.3 PROBLEMFÖRMULERING.....	- 3 -
1.4 SYFTE.....	- 4 -
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	- 4 -
1.6 CENTRALA BEGREPP.....	- 5 -
1.7 UPPSATSENS FORTSÄTTA DISPOSITION	- 5 -
2 METOD	- 6 -
2.1 VAL AV METOD.....	- 6 -
2.1.1 INRIKTNING.....	- 6 -
2.1.2 ANGREPPSSÄTT	- 6 -
2.1.3 VAL AV ORGAN ATT ANALYSERA	- 7 -
2.2 DATAINSAMLING.....	- 7 -
2.2.1 SEKUNDÄRDATA	- 7 -
2.2.2 PRIMÄRDATA	- 8 -
2.2.3 POSTENKÄT.....	- 8 -
2.3 KÄLLKRITIK, DISKUSSION OM STUDIENS TROVÄRDIGHET	- 9 -
2.3.1 VALIDITET	- 10 -
2.3.2 RELIABILITET	- 10 -
2.3.3 OBJEKTIVITET	- 11 -
3 TEORI MED INRIKTNING PÅ FÖRÄNDRING	- 12 -
3.1 TIDIGARE STUDIER PÅ OMRÅDET	- 12 -
3.1.1 ÄNDAMÅLSENLIGA, ORSAKS- OCH FUNKTIONELLA FÖRKLARINGAR.....	- 12 -
3.1.2 INSTITUTIONELL FÖRÄNDRINGSTRÖGHET.....	- 13 -
3.1.3 TRE ETABLERADE REDOVISNINGSPARADIGM.....	- 13 -
3.1.4 ORGANISATIONEN BESKRIVEN MED EN METAFOR.....	- 14 -
4 NORMERING OCH TILLSYN AV IDAG.....	- 16 -
4.1 BASEN FÖR DEN FINANSIELLA RAPPORTERINGEN I SVERIGE... -	16 -
4.2 INTERNATIONELLA ORGAN OCH ORGANISATIONER	- 17 -
4.2.1 EUROPEISKA UNIONEN (EU/EG)	- 17 -
4.2.2 INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (IASC/IASB).....	- 19 -
4.2.3 COMMITTEE OF EUROPEAN SECURITIES REGULATORS (CESR)	- 20 -
4.2.4 INTERNATIONAL ORGANIZATION OF SECURITIES COMMISSIONS (IOSCO)	- 21 -
4.2.5 FEDERATION OF EUROPEAN STOCK EXCHANGES (FESE)	- 21 -

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

4.3 SVENSKA ORGAN OCH ORGANISATIONER	- 22 -
4.3.1 REDOVISNINGSRÅDET (RR)	- 22 -
4.3.2 BOKFÖRINGSNÄMNDEN (BFN)	- 23 -
4.3.3 FINANSINSPEKTIONEN (FI).....	- 25 -
4.3.4 STOCKHOLMSBÖRSEN	- 26 -
4.3.5 AKTIESPARARNA (SVERIGES AKTIESPARARES RIKSFÖRBUND).....	- 27 -
5 STATENS OFFENTLIGA UTTALANDEN	- 29 -
5.1 SOU 2003:22, FRAMTIDA FINANSIELL TILLSYN	- 29 -
5.1.1 FINANSINSPEKTIONENS VERKSAMHET.....	- 29 -
5.1.2 FÖRESLAGNA FÖRÄNDRINGAR	- 29 -
5.1.3 DELEGERAD TILLSYN	- 31 -
5.1.4 RESURSKRAV	- 31 -
5.2 SOU 2003:71, INTERNATIONELL REDOVISNING I SVENSKA FÖRETAG	- 32 -
5.2.1 REDOVISNINGSRÅDETS FRAMTIDA ROLL	- 33 -
5.2.2 BOKFÖRINGSNÄMNDENS FRAMTIDA ROLL.....	- 34 -
5.2.3 FINANSINSPEKTIONENS FRAMTIDA ROLL.....	- 35 -
5.3 SOU 2004:47, FINANSIELL RAPPORTERING OCH REVISION	- 36 -
5.3.1 UTREDNINGENS BAKGRUND	- 36 -
5.3.2 FÖRSLAG TILL FRAMTIDA NORMERING OCH TILLSYN	- 36 -
5.3.3 FÖRESLAGEN MYNDIGHETSSTRUKTUR	- 37 -
5.3.4 ”REDOVISNINGSMYNDIGHETEN”	- 38 -
6 EMPIRI	- 41 -
6.1 REDOVISNINGSRÅDET (RR)	- 41 -
6.1.1 FRAMTIDA NORMERING.....	- 41 -
6.1.2 FRAMTIDA TILLSYN	- 42 -
6.1.3 ÖVRIGA SYNPUNKTER	- 43 -
6.2 BOKFÖRINGSNÄMNDEN (BFN)	- 43 -
6.2.1 FRAMTIDA NORMERING.....	- 43 -
6.2.2 FRAMTIDA TILLSYN	- 43 -
6.2.3 ÖVRIGA SYNPUNKTER	- 43 -
6.3 FINANSINSPEKTIONEN (FI)	- 44 -
6.3.1 FRAMTIDA NORMERING.....	- 44 -
6.3.2 FRAMTIDA TILLSYN	- 45 -
6.3.3 ÖVRIGA SYNPUNKTER	- 45 -
6.4 STOCKHOLMSBÖRSEN	- 45 -
6.4.1 FRAMTIDA NORMERING.....	- 45 -
6.4.2 FRAMTIDA TILLSYN	- 46 -
6.4.3 ÖVRIGA SYNPUNKTER	- 46 -
6.5 AKTIESPARARNA	- 46 -
6.5.1 FRAMTIDA NORMERING.....	- 46 -

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

6.5.2 FRAMTIDA TILLSYN.....	- 47 -
6.5.3 ÖVRIGA SYNPUNKTER	- 47 -
7 RESULTAT	- 48 -
7.1 DAGENS NORMERING OCH TILLSYN	- 48 -
7.2 FÖRÄNDRINGSPROCESSEN	- 48 -
7.2.1 INSTITUTIONELL FÖRÄNDRING	- 49 -
7.2.2 PARADIGM OCH METAFORER SOM ANGER FÖRÄNDRINGSORSAKEN	- 49 -
7.3 UTFALL AV EMPIRIN	- 50 -
7.4 POTENTIELLA INTRESSEKONFLIKTER OCH RESURSBEHOV	- 51 -
8 SLUTSATS	- 52 -
8.1 HUVUDPROBLEM	- 52 -
8.2 DELPROBLEM	- 53 -
8.3 SLUTSATSENS GENERALISERBARHET	- 54 -
9 FÖRSLAG TILL FORTSATT STUDIER	- 55 -
KÄLLFÖRTECKNING.....	- 56 -
BILAGA I, CENTRALA BEGREPP	- 58 -
BILAGA 2, FÖLJEBREV	- 60 -
BILAGA 3, FRÅGEFORMULÄR	- 61 -
BILAGA 4, PUNKT 16 IAS-FÖRORDNINGEN	- 63 -

1 INLEDNING

Detta kapitel ger bakgrunden till varför en förändring av normeringen och tillsynen av redovisningen har blivit aktuell både internationellt och nationellt. Vidare pekas på att olika organ, organisationer, företag och intressenter, i och med införandet av IAS/IFRS, kommer att beröras av förändringen av redovisningens normering och tillsyn. Problemformuleringen, med tillhörande delfrågeställningar, uttalas och det syfte som ligger till grund för uppsatsen anges. Dessutom redogörs för uppsatsens avgränsningar och dess fortsatta disposition.

1.1 BAKGRUNDSBESKRIVNING

Under senare år har det inträffat ett stort antal redovisningsskandaler över hela världen. Redan på 1980-talet och tidigt 90-tal var det i Europa fall som Maxwell, Barings, och Fermenta och i USA konkurser i många banker och kreditinstitut. De fall som under senare år fångat uppmärksamheten är bl a Enron, WorldCom, Royal Ahold och Parmalat. För svensk del handlar det om fall som Prosolvia, Skandia och Intrum Justitia. Dessa skandaler har allvarligt skadat förtroendet för den finansiella rapporteringen, eftersom många av skandalerna som uppmärksammats har haft en direkt koppling till redovisningsreglernas innehåll och tillämpning.¹ Ovanstående missöden, men även andra faktorer, har skapat ett allt större behov av en enhetlig finansiell rapportering. En del av den rapporteringen utgörs av företagens externa finansiella redovisning.

För att den finansiella rapporteringen ska vara optimalt användbar krävs att den är jämförbar mellan olika länder och att den kan utgöra ett kontrollsystem. Detta kan uppnås genom att basera rapporteringen på enhetliga standarder. Eftersom redovisningen vuxit fram över tiden och utvecklats i olika riktningar, har olika länder i dagsläget olika standarder för redovisningen. Exempelvis har redovisningen enligt den anglosaxiska traditionen i första hand utformats för att tillgodose aktieägarnas informationsbehov, medan den europeiska redovisningen i första hand varit inriktad mot försiktiga värderingar av tillgångarna eftersom borgenärerna, oftast banker, varit huvudintressenter för redovisningen.² För att skapa enhetlighet och för att underlätta jämförelsen mellan företag som tillämpar olika redovisningsinriktningar har röster för harmonisering höjts. Tanken är att harmoniseringen ska skapa likvärdiga konkurrensmöjligheter för företag hemmahörande i olika länder och även ge investerare möjlighet att jämföra de olika företagen med varandra. I Europa sker i dagsläget denna harmoniseringsprocess av redovisningsområdet i första hand genom att IASC/IASB:s standard IAS/IFRS ska komma att bli den redovisningsstandard som ska gälla i länderna.³ Processen kommer att beröra företag, investerare och de organ som tidigare och i dagsläget reglerat och övervakat redovisningsområdet.

1.2 PROBLEMDISKUSSION

Förändringen av den finansiella redovisningen, som blir en följd av införandet av IAS/IFRS som redovisningsstandard, kommer att beröra ett antal företag. De flesta

¹ SOU 2004:47, s 14

² Billing

³ <http://finans.regeringen.se>

större företag, ungefär 7 000 företag i Europa, har redan börjat anpassningen till den nya standarden. Detta beror på att företagens rapporter för 2004 ska ske med parallella regelverk för att jämförelsetal mellan tidigare standarder och IAS/IFRS ska erhållas.⁴ För företagens del är det av vikt att den harmoniseringsprocess av reglering och tillsyn som sker skapar en legitimitet och tilltro för finansmarknaden samtidigt som den är flexibel och dessutom skapar förutsättningar för företagen att konkurrera om de samlade finansiella resurserna. Nedan, i kapitel 3, redogörs för en del av de tidigare studier på området förändring som genomförts. Eftersom det för företagen är viktigt att skapa legitimitet för den finansiella rapporteringen är det enligt teorin betydelsefullt att förändringen genomförs på ett genomgripande sätt som befäster den hos samtliga berörda parter. Uppsatsen kommer att skildra hur och i vilken utsträckning legitimitet för den nya standarden skapas.

Att redovisningens reglering och tillsyn är ett ämne som angår investerare blir påtagligt t ex genom Parmalat och Skandiaaffären. Parmalat sägs vara "Europas Enron" och har fått 100 000 italienska småsparare att förlora sina satsade pengar. Bland de punkter som de åtalade i Parmalathärvan anklagas för finns falsk bokföring och manipulation av marknaden, något som redovisningens reglering och tillsyn ska förhindra.⁵ Anledningen till att affären om Skandia blossat upp i Sverige är i första hand den skyhöga chefsbonus Skandia Liv delat ut och ett flertal kritiserade internaffärer.⁶ Den förändringsprocess som genomförs på redovisningsområdet kommer förhoppningsvis bidra till att skydda även investerarnas intressen. Om en organisation beskrivs som en organism, vilket enligt kapitel 3 nedan, är ett alternativt sätt att beskriva den, är organisationen beroende av interaktionen med omgivningen och dess individers olika intressen för att existera. Detta skulle kunna innebära att investerarnas åsikter är av vikt för den förändringsprocess som redovisningsområdet nu genomgår, vilket uppsatsen söker påvisa eller dementera.

Införandet av IAS/IFRS kan ses som ett steg i utvecklingen mot att redovisningen i allt högre grad kommer att styras av offentliga organ istället för av självreglering. Eftersom Sverige haft en relativt långtgående självreglering kommer de organ och organisationer som i Sverige ansvarat för normering och tillsyn att påverkas på olika sätt av de relativt komplexa förändringarna, som införandet av IAS/IFRS bidrar till.⁷ Detta medför att flertalet organisationer, organ, och individer kommer att få ta del av den förändring och omstrukturering som kommer att krävas. Det är utan tvekan så att dessa organ och organisationer, som hittills stått för normering och tillsyn, kommer att genomgå den största förändringen av de olika parter som är berörda. Detta medför att uppsatsens fokus kommer att ligga på dessa organ och organisationer. Den förändringsprocess som genomförs kan enligt teorin, som presenteras i kapitel 3, ha en ändamålsenlig orsaks- eller funktionell förklaring. Vidare kan förändringen vara mer eller mindre genomgripande, liksom mer eller mindre kostsam. Dessutom kan förändringsprocessen vara långsam eller snabb beroende på organisationernas

⁴ Carlsson

⁵ Hall von

⁶ <http://svt.se>

⁷ SOU 2003:22, s 9

karaktär och förhållande till omvärlden, liksom på vilket sätt legitimitet skapas genom förändringen. Både den teori som ligger till grund för förståelsen av förändringen liksom de förutsättningar som föreligger, både inom och utom organen och organisationerna, bidrar till hur den nuvarande och den kommande utformningen av normering och tillsyn gestaltar sig. Uppsatsen kommer att ge en förståelse och förklaring för denna problematik.

Av det ovan skrivna framgår att redovisningens normering och tillsyn berör många olika parter, att det finns många olika aktiva intressenter och att det är ett högaktuellt ämne. Dessutom klargörs att redovisningsområdet genomgår en relativt genomgripande förändring som är av intresse att undersöka. Därför tror jag att det finns substans för en både spännande och fruktbar problemformulering på området.

1.3 PROBLEMFÖRMULERING

Jag anser det vara relevant att dels redogöra för hur den svenska normeringen och tillsynen ter sig i dagsläget, dels analysera hur och varför förändringen på området genomförs och dels försöka utröna hur den framtida redovisningstillsynen i Sverige kommer att gestalta sig. Dessutom anser jag det vara av vikt att analysera vad de olika aktörerna tror om utvecklingen på området. Huruvida det går att för detta problem formulera en enkel fråga är dock oklart, men genom huvudfrågor och delfrågor kommer förhoppningsvis ett relevant resultat att erhållas.⁸ De huvudfrågor jag kommer att ställa i uppsatsen blir:

- Hur ser den svenska normeringen och tillsynen ut idag?
- Hur kommer den framtida normeringen och tillsynen av redovisningsområdet troligtvis att se ut i Sverige?
- Hur och varför kommer redovisningsområdets framtida normering och tillsyn kunna skapa en stabil finansmarknad?

För att besvara dessa frågor krävs dels en kortare historisk tillbakablick, dels en beskrivning av dagsläget och dels en empirisk undersökning av de i dagsläget mest aktiva normgivarna och intressenterna. Dessutom behöver de uttalanden från staten, de direktiv från EU och de standarder från IASC/IASB som ligger till grund för de krav som styr utvecklingen av redovisningstillsynen studeras och sättas i samband med organens och intressenternas åsikter. Denna information utgör även grunden för ett potentiellt utvecklingsscenario för hur den framtida redovisningsnormeringen och tillsynen kan komma att utformas. Denna information ger även en bild för om den kommer att skapa en stabil finansmarknad. Analysen av dagsläget på redovisningsområdet och analysen av det eventuella framtida scenariot kommer i första hand baseras på sekundär- och primärdata. När det gäller förändringsprocessen kommer den teori, som presenteras i kapitel 3, utgöra analysverktyg.

För att undersöka vilket eller vilka organ som kan vara mest lämpliga för att hantera den framtida finansiella normeringen och tillsynen behövs en analys av vilka krav som kommer att ställas på normgivningen respektive tillsynen. Genom att sätta de olika organens verksamhet i relation till vad man tror kommer att krävas av den

⁸ Holme och Solvang, s 37

framtida redovisningstillsynen kan eventuellt ett eller flera organ utkristalliseras som har bäst förutsättningar för att axla detta ansvar.

Tre delfrågor för uppsatsen blir därför:

- Vilket eller vilka organ kommer att vara bäst lämpade för att tillgodose den framtida redovisningsnormeringen och tillsynen?
- Varför är detta eller dessa organ de mest lämpade för att utföra normeringen eller tillsynen?
- Vilka förändringar krävs för att detta/dessa organ ska kunna hantera den framtida normeringen eller tillsynen?

Det är dessutom av vikt att titta på hur redovisningstillsynen kan lösas på ett tillfredsställande sätt, ur investerarnas perspektiv, vilket kan sägas utgöra en del i att skapa en stabil finansmarknad.

Denna vinkling av uppsatsen leder fram till delfrågeställningen:

- Anser investerarna att utformningen av redovisningsnormeringen och tillsynen i framtiden kommer att skapa en stabil finansmarknad?

1.4 SYFTE

Uppsatsen har både ett beskrivande och ett förklarande syfte. Huvudsyftet med uppsatsen är dels att beskriva den finansiella normeringen och tillsynen i Sverige av idag, genom att kortfattat redogöra för den historiska utvecklingen på området och beskriva nuläget och den förändringsprocess som pågår, dels att redogöra för hur den framtida redovisningstillsynen troligtvis kommer att gestalta sig. Syftet är även att göra en analys av de tre viktigaste normsättarna för att redogöra för hur organen idag arbetar och vilka förändringar som väntas för att de eventuellt ska kunna hantera det framtida ansvaret för normering och tillsyn. Undersökningen genomförs även för att försöka förklara och förtydliga den situation som i dagsläget råder, för att eventuellt kunna peka på vad som kommer att krävas och för att peka på potentiella problem som kan komma att uppstå när en anpassning av både redovisningsreglering och tillsyn till de kommande kraven genomförs.

1.5 AVGRÄNSNINGAR

I uppsatsen kommer jag inte att redogöra för de konflikter som uppstår mellan nuvarande svenska Årsredovisningslagar samt Bokföringslag och IAS/IFRS. Jag kommer heller inte att redogöra för de förändringar av nyss nämnda lagar som kommer att krävas för att den nya standarden ska bli förenlig med svenska lagar och regleringar. Jag kommer dock att referera till dessa lagar då det är relevant för uppsatsens syfte. Vidare kommer jag inte att analysera de skatteeffekter som blir följden av införandet av IAS/IFRS. Jag kommer dessutom att begränsa uppsatsen till de svenska organisationer och organ som jag valt ut att analysera. Den empiriska studien av de svenska organen och organisationerna är begränsad till de postenkäter som ligger till grund för intervjuerna. Internationella organisationer eller organ kommer endast att behandlas i förklarande syfte, och någon djupare analys av dessa kommer således inte att ske.

1.6 CENTRALA BEGREPP

För en teoretisk definition av några för uppsatsen centrala viktiga begrepp, redovisning, god redovisningssed, självreglering, regler respektive standarder och förtroende för socialt kapital, har en bilaga utformats.⁹ Definitionen av begreppen är av vikt för att alla, oavsett tidigare kunskaper, som tar del av uppsatsen ska få en mer precis uppfattning om det som diskuteras.¹⁰

1.7 UPPSATSENS FORTSATTI DISPOSITION

I Kapitel 2 beskrivs det tillvägagångssätt som använts vid utförandet av uppsatsen och ett resonemang om undersökningens och informationskällornas kvalitet förs.

Kapitel 3 utgörs av tidigare forskning som behandlar organisations- eller institutionella förändringar i någon form. Detta kapitel utgör utgångspunkt för resonemanget i uppsatsens resultat.

Kapitel 4 beskriver kortfattat normeringens och tillsynens utformning av idag. Både internationella och nationella organs eller organisationers utveckling och verksamheter av idag avhandlas.

Kapitel 5 utgörs av de för undersökningen relevanta delarna i statens offentliga uttalanden, SOU 2003:22, SOU 2003:71 och SOU 2004:47, vilka är av stor betydelse för hur utformningen av både normering och tillsyn kommer att gestaltas efter 2005.

I kapitel 6 redogörs för de primärdata som framkommit i enkätundersökningarna med Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden, Finansinspektionen, Stockholmsbörsens och Aktiespararna.

Kapitel 7 utgörs av uppsatsens resultat. De aspekter som behandlas är uppsatsens huvudsyften, att beskriva den finansiella normeringen och tillsynen i Sverige av idag, den förändringsprocess som pågår och hur den framtida redovisningsnormeringen och tillsynen troligtvis kommer att gestalta sig i Sverige. Vidare framställs de intressekonflikter som enligt uppsatsen kan uppstå.

I kapitel 8 besvaras uppsatsens problemformulering. Vidare diskuteras slutsatsens generaliserbarhet genom en återkoppling till uppsatsens validitet. Dessutom överläggs om eventuellt andra frågor skulle ha ställts i postenkäterna, vilka kunde ha varit intressanta för att ytterligare befästa uppsatsens utfall.

Kapitel 9 ger förslag på vidare studier som skulle vara intressanta att genomföra på områden som uppsatsen har aktualiserat.

Uppsatsen avslutas med en källförteckning över böcker, tidskrifter och Internetadresser som använts samt uppsatsens bilagor.

⁹ Se Bilaga 1

¹⁰ Holme och Solvang, s 162

2 METOD

I detta kapitel beskrivs det tillvägagångssätt som använts vid utförandet av uppsatsen. Kapitlet inleds med en motivering till den inriktning som valts för studien och dessutom diskuteras och motiveras uppsatsens angreppssätt och datainsamling. Avslutningsvis förs ett resonemang om undersökningens kvalitet där även tillförlitlighet, reliabilitet och validitet diskuteras.

2.1 VAL AV METOD

När en undersökning genomförs krävs en metod för hur information ska tas fram och sammanställas för att forskaren ska kunna få substans och underlag för att uppnå ett så korrekt resultat som möjligt för studien. Valet av modell beror dels på inriktningen av studien och dels på hur underlaget för datainsamlingen ser ut. Valet är avgörande för vilka resultat som kommer att bli möjliga av undersökningen. Därför är det av stor betydelse att en för undersökningen korrekt metod väljs.

2.1.1 Inriktning

Undersökningar kan kategoriseras efter vilken inriktning och utformning de har. Undersökningen kan vara av explorativ, beskrivande eller av förklarande karaktär, men det är även möjligt att en studie har flera av dessa inriktningar samtidigt. Explorativa undersökningar syftar till att ge en ny kunskap om och förståelse för ett tidigare utforskat område. Den beskrivande inriktningen av en undersökning används där en kategorisering av fakta och orsakssamband är önskvärd och förklarande undersökningar tydliggör orsakssamband mellan oftast på förhand definierade förklaringsfaktorer.¹¹

Min uppsats är beskrivande, men inriktar sig även på förståelse. Den är beskrivande i den mån att den beskriver och redogör för den nuvarande situationen för normering och tillsyn. Undersökningen inriktar sig på förståelse när den redogör för varför och hur en förändring av området sker och när den belyser hur framtiden troligtvis kommer att gestalta sig. Uppsatsen kommer även att kunna ge en förförståelse för eventuella konflikter som kan komma att uppstå mellan olika berörda parter.

2.1.2 Angreppssätt

Den metod som väljs för undersökningen bör bestämmas av undersökningens problemformulering, dess objekt och dess syfte. Det finns i huvudsak två olika angreppssätt att välja mellan, nämligen en kvalitativ och en kvantitativ metod. Den kvalitativa metoden är mindre formaliserad än den kvantitativa och har primärt ett förstående syfte. Den kvalitativa metoden lämpar sig även väl för att beskriva helheten av en företeelse som undersöks och karakteriseras av närhet till den källa varifrån en viktig del av informationen hämtas. Den kvantitativa metoden är mer formaliserad och strukturerad. Vid analysen av den kvantitativa informationen har statistiska mätmetoder en central betydelse och resultatet får en mer generell giltighet än den kvalitativa metodens resultat, vilket är mer situations specifikt.¹²

¹¹ Lekvall och Wahlbin, s 128 ff

¹² Holme och Solvang, s 13 f

Till min undersökning har jag använt mig av en kvalitativ metod. Anledningen till detta metodval är för det första att min problemformulering ställer krav på en djupare istället för bredare analys. För det andra har jag valt att studera ett fåtal objekt istället för flera, varför den kvalitativa metodens närhet till de studerade objekten är viktig. För det tredje har min uppsats ett beskrivande och förklarande syfte i och med att jag ska redogöra för redovisningsnormeringen och tillsynen av idag, dess förändring och dessutom göra en ansats till att förklara hur framtiden kommer att se ut på området. Detta innebär att den kvalitativa metoden är den för mitt syfte bäst lämpade metoden.

2.1.3 Val av organ att analysera

Då det i Sverige är Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden och Finansinspektionen som på senare tid behandlat de flesta ärenden gällande redovisningsnormering och tillsyn har jag valt att i första hand inrikta min uppsats på en analys av dessa tre organ. För att kunna väga dessas åsikter mot andra aktörers ståndpunkter har jag dessutom valt, och fått möjligheten, att ta med Stockholmsbörsen och Aktiespararna i undersökningen. Detta gör det möjligt för mig att eventuellt kunna peka på om det kommer att förekomma stora meningsskiljaktigheter mellan de olika parterna och därmed kunna förutse eventuella konfliktsituationer som kan komma att uppstå. Min ursprungliga avsikt var även att skildra ovanstående delfrågeställningar ut företagets perspektiv genom att inkludera Svenskt Näringsliv i studien. Det visade sig dock att personalen på Svenskt Näringsliv inte kunde avsätta någon tid för att delta i undersökningen. Jag anser att det för uppsatsens del hade tillfört en dimension om även Svenskt Näringsliv kunnat utgöra en del av den, men jag tror dock inte att detta skulle ha inverkat på uppsatsens slutliga resultat.

Eftersom min undersöknings objekt utgörs av organ och organisationer anser jag det inte vara av stor betydelse för undersökningen om det är en specifik person som besvarar samtliga frågor eller om det är flera personer som hjälps åt med sakkunskapen. För Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden, Finansinspektionen och Stockholmsbörsen är det i första hand Ulrika Lundström, Caisa Drefeldt, Eva Sterner respektive Markus Ramström som har besvarat frågorna. För Aktiespararna, som delade ut frågorna till olika personer, är det bl a Anna Jansson som besvarat frågor.

2.2 DATAINSAMLING

Valet av data och hur insamlandet av denna sker har stor betydelse för hur undersökningen kommer att gestalta sig och hur resultatet kommer att utfalla. Valet av datainsamlingsmetod beror även på vilken typ av undersökning som genomförs och vilket krav som därmed kommer att ställas på informationen och insamlandet av densamma.

2.2.1 Sekundärdata

Information som redan tidigare samlats in av någon annan i ett annat syfte benämns sekundärdata. Problemet med sekundärdata är att informationen inte är specifikt anpassad till den situation forskaren önskar undersöka. Detta leder till att användbarheten och kvaliteten på sekundärdata inte alltid är så hög, vilket i sin tur

ställer krav på att forskaren väljer bland denna typ av information med omsorg.¹³

För att finna sekundärdata till min uppsats har jag bl a använt Göteborgs Universitetsbiblioteks katalogsystem "GUNDA" och det nationella biblioteksdatasystemet "LIBRIS". Jag har vidare använt olika databaser, Affärsdata Artikelarkivet och Internet, med Google som sökmotor, för att bl a hitta aktuell information från samhällsdebatten om förändringar i redovisningens normering och tillsyn.

2.2.2 Primärdata

Information som forskaren själv tar fram benämns primärdata eftersom den samlas in för ett bestämt ändamål för första gången. De tre vanligaste sätten att samla in primärdata är att genomföra intervjuer, tillgodogöra sig informationen genom enkäter eller att utföra observationer.¹⁴ De vanligaste enkäterna är postenkäter, Internetenkäter, gruppenkäter och besöksenkäter.¹⁵

Till min undersökning har jag valt att samla in primärdata genom enkäter. Då jag vid den första kontakten med Bokföringsnämnden förstod att de som sitter i nämnden är mycket upptagna och att tiden är en faktor som är avgörande för om jag skulle få möjlighet att genomföra någon intervju, valde jag till samtliga respondenter den av metoderna som skulle vara minst tidskrävande och mest tidpunktsflexibel, dvs postenkäter via Internet. Detta pekar även på det faktum att forskaren i hög utsträckning är beroende av de objekt hon vill analysera i sin undersökning.

2.2.3 Postenkät

Vid enkätundersökningar kommer alltid ett visst bortfall ske, varför forskaren redan inledningsvis bör planera för en eventuell påminnelse om att besvara enkäten. För att försöka påverka svarsfrekvensen redan vid första tillfället är det av stor vikt att forskaren vid utformandet av frågorna kopplar dessa till ämnet, att forskaren ser till att frågeformuläret inte är för omfattande och att en test av frågeformuläret genomförs innan den distribueras. En fördel med att använda postenkäter är att det blir möjligt för respondenten att inhämta information innan den svarar, vilket kan leda till mer precisa svar. Vidare kommer ingen otillbörlig påverkan från forskarens sida ske, d v s ingen "intervjuareffekt" kommer att uppstå. Dessutom kan enkäten besvaras då respondenten har tid att avsätta för detta. Det finns även nackdelar med att använda postenkäter. Dessa utgörs i första hand av att ingen person är tillgänglig för förklaring av frågeställningar. Det blir dessutom svårare att besvara öppna frågor när ingen ställer kompletterande frågor under tiden respondenten för ett resonemang. Forskaren kommer heller inte ha någon egentlig kontroll över vem som faktiskt besvarar frågorna.¹⁶

För att kunna jämföra olika organs och organisationers åsikter och tankar om en och

¹³ Lekvall och Wahlbin, s 141, 181 f

¹⁴ Holme och Solvang, s 99 ff

¹⁵ Dahmström s 59 ff

¹⁶ Ibid., s 59 ff

samma frågeställning valde jag att skicka både samma försättsblad och samma frågeformulär till samtliga organ och organisationer som jag intervjuat. Att respondenterna i följebrevet delges samma information leder till att de får samma inställning och samma bakgrundsinformation till min uppsats.¹⁷ Eftersom jag i försättsbladet även angivit ett slutdatum till när jag önskar få in respondenternas svar, ger detta mig möjligheten att påminna om undersökningen och även tillfälle att sända ut frågeformuläret igen, om det skulle ha försvunnit någonstans i hanteringen.

För frågeformuläret till min undersökning valde jag att begränsa frågeställningarna till tre delar, dels till regleringen av redovisningen, dels till tillsynen av redovisningen och dels till en lite öppnare del, där mer specifika frågor ställs.¹⁸ För att se om frågorna i min enkät skulle kunna missuppfattas eller om jag i frågeställningarna på något vis varit oklar, lät jag testa frågeformuläret på ett antal kollegor till mig.

Eftersom jag skickade samma frågeformulär till de organ och organisationer som jag intervjuar, bidrar det till att jag inte, oberoende av mina tidigare kunskaper om de olika organen eller organisationerna, vinklar de frågor jag ställer. Jag har därutöver försökt att ställa öppna, men ändå specificerade frågor för att, även på detta vis, undvika att styra de intervjuades svar i någon riktning. Det finns dock risk för att detta förfarande kan medföra att vissa frågeställningar blir mer eller mindre relevanta för något organ eller någon organisation eller att frågeställningens syfte kan bli svår att uttyda. I frågeformuläret har jag påtalat att jag är medveten om detta. Därför har jag även bett respondenterna att, trots detta, svara så utförligt som möjligt på samtliga frågor.¹⁹ Jag tror dessutom att respondenterna, som ingår i min undersökning, är relativt vana att hantera öppna frågeställningar, varför jag anser att sannolikheten för att samtliga respondenter kommer att kunna hantera frågeställningarna är hög. Den negativa effekten, att jag inte har någon möjlighet att förtydliga frågorna, har jag försökt väga upp genom att be om möjlighet att ställa kompletterande frågor. Detta har de svarande visat sig positiva till. Jag anser att enkätundersökningen, genom ovanstående förfarande, kommer att få hög svarsfrekvens, att respondenterna inte missuppfattar frågeställningarna och att svaren kommer att bli relevanta och opåverkade från mitt inflytande.

Jag kommer att redogöra för utfallet av enkätundersökningen, vars svarsfrekvens varit mycket hög, under rubriken Empiri (Se kapitel 6) och analysen av det som framkommit sker i Resultatavsnittet (Se kapitel 7) där både sekundär- och primärdata sätts i relation till teorin som ligger till grund för uppsatsen.

2.3 KÄLLKRITIK, DISKUSSION OM STUDIENS TROVÄRDIGHET

När en uppsats genomförs bör hänsyn tas till de faktorer som kan påverka kvaliteten på arbetet. Studien ska vidare leda till ny eller förstärkt kunskap, där forskaren kan argumentera för varför ett utfall är mer troligt än ett annat. En förutsättning för att detta ska kunna ske är att forskaren har ett kritiskt förhållningssätt till både studien

¹⁷ Se Bilaga 1

¹⁸ Se Bilaga 2

¹⁹ Ibid.

och de data som ligger till grund för den. De uppgifter som tas fram ska enligt den vetenskapliga traditionen värderas efter validitet, reliabilitet och objektivitet.²⁰

2.3.1 Validitet

Validitet kan kategoriseras i inre och yttre validitet. Inre validitet innebär att forskaren mäter det hon avser att mäta, vilket innebär att uppsatsen på ett korrekt sätt beskriver det den är ämnad att beskriva. För att kunna fastställa den inre validiteten kan jämförelser med resultat från tidigare studier, eller med teori som finns tillgänglig på området, göras. Om de tidigare studierna eller teorin ger stöd för uppsatsens resultat visar detta på hög inre validitet.²¹

Jag anser att min uppsats uppvisar hög inre validitet. Den främsta anledningen till att jag anser uppsatsen vara tillförlitlig är den jämförelse jag genomfört, med en del av den teori som finns tillgänglig på området. Jämförelsen har i många hänseenden pekat på ett överensstämmande resultat mellan min uppsats och den tidigare forskningen. Dessutom anser jag att de källor, varifrån jag hämtat uppsatsens informationsunderlag, är sakliga. Att informationsunderlaget är hämtat från flertalet av varandra oberoende källor, men att de delvis delgivit samma information, om väl i olika form, bidrar till att informationen är ännu trovärdigare. Jag anser även att min uppsats ger uttryck för det jag har för avsikt att studera, nämligen att beskriva hur redovisningsnormeringen och tillsynen ser ut idag, hur förändringsprocessen utvecklas, samt att förklara hur den troligtvis kommer att se ut efter 2005.

Den yttre validiteten på undersökningen påvisar i vilken utsträckning undersökningen kan generaliseras till att även gälla i andra sammanhang eller för hela grupper. Detta gäller t ex för de generaliseringar som görs i statistiska undersökningar, där antaganden för hela populationen görs utifrån utfallet för stickprovet.²²

För min uppsats kommer den externa validiteten att vara låg. Detta beror på att jag undersöker en specifik företeelse som inte är generaliserbar för andra verksamheter eller situationer.

2.3.2 Reliabilitet

Uppsatsens reliabilitet beskriver hur väl olika slumpfaktorer utesluts från studien. Av definitionen för hög reliabilitet följer även att uppsatsen, om den skulle genomföras av andra forskare som använder samma angreppssätt, skulle ge samma resultat.²³

Reliabiliteten för min uppsats anser jag vara god. Detta grundar jag på att samma resultat med all säkerhet skulle erhållas om studien återupprepades. Jag tror dessutom att det skulle vara lätt att genomföra studien på likartad vis igen. Angående de svar mina respondenter lämnat skulle även de med all säkerhet återges i likartad form om intervjuerna genomfördes igen, inom en snar tidsrymd. Skulle intervjuerna däremot

²⁰ Eriksson och Wiedersheim-Paul, s 150

²¹ Ibid., s 38

²² Ibid., s 39 f

²³ Eriksson och Wiedersheim-Paul, s 40

genomföras 2005 är det troligt att respondenterna, med tanke på t ex nya beslut som fattats på området, kommer att avge andra svar på frågorna. Detta medför att uppsatsens reliabilitet endast kan sägas vara god.

2.3.3 Objektivitet

Om en undersökning har en hög objektivitet kan dess resultat sägas vara fritt från värderingar av något slag. Även om en forskare strävar efter att vara objektiv kommer studien alltid att präglas av någon form av värdering. Detta då forskarens personlighet, den yttre politiska, sociala och kulturella miljön liksom forskningstraditionen kommer att påverka undersökningen oavsett om det från forskarens sida är oavsiktligt.²⁴

Min uppsats är objektiv i den utsträckning att jag i alla moment försökt utesluta personliga värderingar och förhållningssätt till det ämne jag studerat. I de intervjuer jag genomfört har det även varit min avsikt att ställa öppna frågor, vilket lett till att jag, som person, i minsta möjliga mån påverkat respondenternas svar. Jag är dock medveten om att alla, så även jag, på ett eller annat sätt präglar de arbeten de utför. Jag har dock ansträngt mig för att vara öppen, opartisk och objektiv. Dessutom har jag inte några tidigare, specifika kunskaper på området som i någon utsträckning kunnat färga resultatet. Därför är jag av den åsikten att uppsatsen har en relativt hög objektivitet.

²⁴ Holme och Solvang, s 326 ff

3 TEORI MED INRIKTNING PÅ FÖRÄNDRING

För att uppsatsen ska kunna genomföras och slutligen fogas samman krävs att det finns en utgångspunkt för uppsatsens angreppssätt. Kapitel tre utgör, med hjälp av en del av den samlade kunskapen på området, denna utgångspunkt. De delar av teorin som jag valt att utgå ifrån, och kapitlet kortfattat redogör för, behandlar organisations- eller institutionella förändringar i någon form.

3.1 TIDIGARE STUDIER PÅ OMRÅDET

Forskningen på redovisningsområdet har under de senaste åren varit relativt intensiv. En för dessa studier ofta gemensam nämnare är att forskarna tar sin utgångspunkt i tidigare forskning. Denna forskning har många gånger utförts inom andra vetenskaper än just redovisning, men visat sig vara mycket relevant för de företeelser som studerats. Eftersom min uppsats har ett beskrivande och förklarande syfte samt att intentionen är att studera förändringen inom den svenska normeringen och tillsynen, anser jag att den teori, eller tidigare forskning, som bör utgöra utgångspunkt för min studie ska baseras på studier om förändring oavsett inom vilken vetenskap den är framtagen. Nedan redogör jag kortfattat för ett antal studier som jag anser vara relevanta för min uppsats. Dessa studier behandlar just bl a förändringsbenägenhet, i en eller annan form, och kommer att ligga till grund för den analys som kommer att ske under resultatdelen av uppsatsen. (Se kapitel 7)

3.1.1 Ändamålsenliga, orsaks- och funktionella förklaringar

Ett antal olika modeller och förklaringar till varför och hur förändringar sker har lagts fram. I sammanhanget kan tre olika typer av förklaringar urskiljas, nämligen ändamålsenliga, orsaks- och funktionella förklaringar.²⁵ De funktionella förklaringarna är mindre relevanta i detta sammanhang, då de syftar till att studera effekter av genomförda förändringar.

När förändring förklaras genom att det är aktörernas avsikter bakom norm- eller tillsynsförändringen som ligger till grund för förändringsprocessen, tillämpas den ändamålsenliga förklaringen. Det som aktörerna försöker åstadkomma står således i fokus för modellen. Ett exempel där aktörernas intention används som förklaring till förändringen av redovisningen är när en ökad legitimitet för organisationen följer med förändringen.²⁶

När normerings- eller tillsynsförändringen kan förklaras av olika omständigheter som har föranlett förändringen, används orsaksförklaringar. Orsaksförklaringarna kan ha yttre eller inre karaktär. När redovisningsnormer och redovisningspraxis förändras till följd av nya villkor i organisationens omvärld kan detta förklaras genom yttre anledningar. Exempel på detta kan vara att staten hotar med lagstiftning inom redovisningsområdet. Hoten är en extern kraft som tvingar fram reglerings- eller tillsynsförändringar. Som inre orsaker, vilka förorsakar förändringar på normerings- eller tillsynsområdet, kan professionens gärningar sägas ha en stor betydelse. Eliten är en mycket effektiv grupp när det gäller att fånga behov av att förändra reglering

²⁵ Elster, s 14 ff

²⁶ Ibid., s 51 ff

och tillsyn eller att utveckla nya normer som täcker områden där praxis är splittrad.²⁷

3.1.2 Institutionell förändringströghet

En institution kan vara såväl formell som informell. Institutionens uppgift är att befästa de grundläggande reglerna för hur redovisningen ska utformas. Genom att institutionerna strukturerar redovisningens utformning förminskas aktörernas osäkerhet. Institutionerna har således till uppgift att stabilisera normgivningen över tiden och att motverka plötsliga förändringar. När det gäller institutionell förändring har flertalet studier utförts.

Det har påvisats att kostnaden för att uppnå de önskade institutionella förändringarna, beroende på tillvägagångssätt, kan variera. Det är mindre kostsamt att förändra en redan existerande institution än att etablera en ny. Likaså är det mer kostsamt att genomföra större förändringar än att få till stånd mindre reformer. Det är likaledes enklare att anpassa sig till befintliga regler än att försöka utveckla nya.²⁸ När en utveckling av redovisningens normer sker inom de statliga ramarna och inte i större utsträckning influeras från omvärlden, kan det ibland även uppstå en stark tröghet i systemet. Ytterligheten är att ingen förändring alls kommer till stånd. Denna tröghet kan bl a förklaras med att det finns experter inom redovisningen som motarbetar varje försök till förändringar eftersom det kan minska behovet av deras kompetens.²⁹

3.1.3 Tre etablerade redovisningsparadigm

De tre etablerade redovisningsparadigmen är den traditionella skolan, den tolkande skolan och den kritiska skolan. Den traditionella skolan har utvecklats från antagandet om att organisationer är slutna system. Organisationen kan liknas vid en produktionsorienterad maskin. Av detta följer att de traditionella teoretikerna inte använder så många olika variabler vid sina analyser av organisationen, samt att alla individer i organisationen anses agera rationellt. Traditionella redovisningsforskare förutsätter även ekonomisk rationalitet och orsaken till att organisationens rationella mål eventuellt inte uppfylls grundar sig i att individer eller administrativa system inom organisationen skapar irrationalitet och ineffektivitet.³⁰

Den tolkande skolan försöker svara på hur redovisningsinformation påverkar individernas uppfattning av sin egen och andras situation i en social kontext. En del av detta utgörs av en analys av hur människor använder informationen för att skapa en bild av sin egen verklighet. Verkligheten kan, enligt den tolkande skolan, inte existera oberoende av individen utan individerna skapar verkligheten genom en social interaktion.³¹ Rationalitet är inte en grundförutsättning för den tolkande skolan utan en individs agerande kan ur en annan individs perspektiv anses vara irrationellt. Redovisningen fyller det syftet att organisationens olika individers inställningar och uppfattningar begränsas. Den tolkande skolan tar inte ställning till vems syften

²⁷ Elster, s 25 ff

²⁸ Ostrom, s 139 ff

²⁹ Mellempvik och Olson, s 140 ff

³⁰ Markus och Pfeffer, s 205 ff

³¹ Naihapet, s 333 ff

redovisningen premierar utan anser att flera olika intressen samtidigt kan tjänas. Av ledningen används redovisningen, enligt den tolkande skolan, som ett medel för att legitimera organisationens mål och används för att framställa målen som väldefinierade.³²

Enligt den kritiska skolan utgör redovisningen ett kontrollverktyg som organisationens ledning använder för att säkerställa att produktionen sker i enlighet med ledningens regler och därmed till fördel för aktieägarna. Redovisningen används således för att utöva makt.³³ Vidare ses inte redovisningsprofessionen som en neutral yrkeskår, utan utgörs istället av en ärelysten yrkesgrupp som ser till sina egna sociala och ekonomiska intressen. Den kritiska skolan och redovisningsforskningen syftar till att informera individer om hur redovisningen är utformad och hur den styr och formar arbetstagare och organisationer.³⁴ Utöver detta anser den kritiska skolan att det pågår en exploatering av vissa samhällsgrupper. Denna åsikt grundas på ett politiskt synsätt som är baserat på kritik av kapitalismen, där redovisningen är en av kapitalismens förlängda armar, vilket medför att kapitalismens orättvisor påverkar utformningen av redovisningen.³⁵

3.1.4 Organisationen beskriven med en metafor

Maskinmetaforen kan jämföras med den traditionella skolans ideal, nämligen att organisationer antas vara slutna system.³⁶ Organisationerna antas även fungera som maskiner dvs på ett förutsägbart, effektivt, pålitligt och rutinmässigt sätt.³⁷

Organismmetaforen tar, precis som den tolkande skolan, hänsyn till organisationens direkta omgivning. Organisationens individer handlar för att uppnå stabilitet med omgivningen och agerar utifrån sin uppfattning av situationen snarare än den objektivt verkliga situationen.³⁸ Grunden för organismmetaforen lades i de kända Hawthorne-studierna på 1920- och 1930-talen, där det påvisades att individerna inom organisationen påverkas av faktorer i den sociala miljön utanför arbetsplatsen.³⁹ Organismmetaforen betonar att en balans mellan strategi, struktur, teknologi, människors behov och den yttre omgivningen är av stor betydelse för organisationens verksamhet.⁴⁰

Enligt den politiska metaforen kan t ex redovisningen användas för att kontrollera att organisationens produktion sker i enlighet med ledningens och aktieägarnas målsättning. Redovisningen utgör således ett kontrollverktyg för att utöva makt. Detta synsätt delas med den kritiska skolans som även den tar hänsyn till politiska

³² Hopper, s 437 ff

³³ Ibid.

³⁴ Chua, s 601 ff

³⁵ Tinker, s 147 ff

³⁶ Falkman och Pauli, s 29

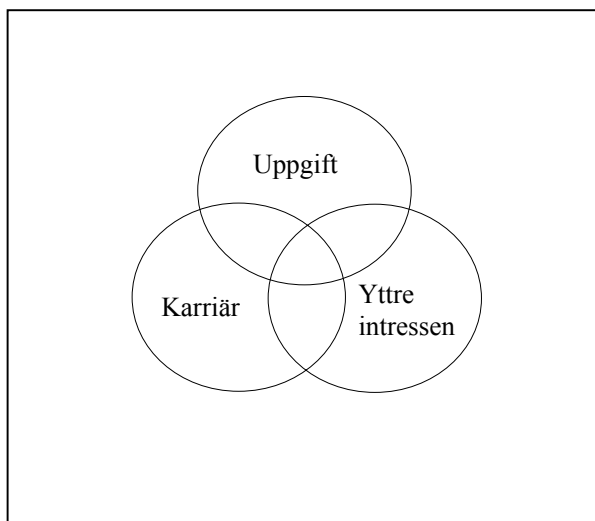
³⁷ Morgan, s 22

³⁸ Falkman och Pauli, s 29

³⁹ Morgan, s 44

⁴⁰ Ibid., s 58

ideologier.⁴¹ Organisationen kan enligt den politiska metaforen analyseras utifrån

uppgift, karriär och yttre intressen. Där uppgift utgörs av arbetet, karriären av personliga målsättningar och det yttre intresset av personlig livsstil. Dessa parametrar har endast, där samtliga tre cirklar överlappar varandra, samma intresseinriktning. (Se figuren.) När organisationens individer utifrån dessa olika parametrar önskar agera olika, leder det till att spänningar uppstår som löses med politiska metoder.⁴²

Figur 3.1 Fritt från Figur 6.1 Organisatoriska intressen⁴³

Förändringsmetaforen ger uttryck för tanken att de processer som ger upphov till förändringarna är påverkbara, men vare sig kan kontrolleras eller förutsägas. Detta innebär att en förändring ständigt uppkommer och utvecklas, men aldrig fullt ut kan behärskas. All förändring uppvisar dock ett regelbundet mönster, vilket oftast endast efter förändringen går att urskilja. Sökandet efter detta mönster är det som driver en stor del av vetenskapen och även den västerländska civilisationen framåt. Denna forskning ger i första hand underlag för att kunna behärska föränderliga situationer av olika slag.⁴⁴

Den ovan beskrivna teorin kommer att utgöra ett analysverktyg för uppsatsens resultat. Detta gäller i första hand för den förändringsprocess, som sker på redovisningsområdet, som de kommande kapitlen i uppsatsen belyser.

⁴¹ Falkman och Pauli, s 30

⁴² Morgan, s 181

⁴³ Ibid., s 182

⁴⁴ Ibid., s 329 ff

4 NORMERING OCH TILLSYN AV IDAG

I detta kapitel läggs basen för att kunna förstå den förändring som samtliga i undersökningen deltagande parter kommer att bli en del av. Först ges en kortare beskrivning av normeringens och tillsynens utformning. Därefter skildras både internationella och nationella organs eller organisationers utveckling, liksom deras verksamheter av idag. Dessutom beskrivs de funktioner och förutsättningar som dessa organ och organisationer i dagsläget har.

4.1 BASEN FÖR DEN FINANSIELLA RAPPORTERINGEN I SVERIGE

Eftersom näringslivet kontinuerligt omstruktureras och internationaliseras samt att nya typer av avtal ideligen tas fram måste befintliga regler på redovisningsområdet ständigt kunna omprövas, anpassas och kompletteras. Denna typ av anpassningar är knappast möjliga inom ramen för den förhållandevis långsamma lagstiftningsprocessen.⁴⁵ I Sverige utgör 1995 års Årsredovisningslag (ÅRL) och 1999 års Bokföringslag (BFL) grunden för lagstiftningen på redovisningsområdet. Dessa lagar kompletteras med speciella årsredovisningslagar för finansiella företag och försäkringsföretag (ÅRKL, Lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersföretag, och ÅRFL, Lagen om årsredovisning försäkringsföretag) samt särskilda regler för olika associationsformer. Dessa grundläggande lagar är till sin karaktär ramlagstiftningar. Vitsen med en ramlagstiftning är att den skall kunna fortleva utan hinder av förändringar av ekonomisk, social eller politisk natur i omvärlden. Lagarna innehåller således allmänna principer för rapportering och dokumentation av räkenskapsinformation och kompletteras med normer som mera i detalj anger hur redovisningen ska utformas. Detta sätt att utforma regleringen av redovisningen leder till att den är anpassningsbar till de kontinuerliga förändringar som sker i de redovisningsskyldigas omvärld, men det ställer även höga krav på de normgivande organen och organisationerna som i hög utsträckning bidrar till hur redovisningen ska utformas genom normgivningen.⁴⁶ I vilken utsträckning och på vilket sätt normerna bör komma till uttryck i företagets redovisning är en fråga som främst avgörs inom ramen för god redovisningssed.

Behovet av tillfredsställande redovisningsnormering och tillsyn blir tydligast i samhällets behov av normering och tillsyn för de finansiella företagen, vilken utförs av Finansinspektionen. De finansiella företagen, banker, kreditinstitut och försäkringsbolag, spelar en nyckelroll i varje ekonomiskt system genom den centrala uppgiften som en del av samhällets ekonomiska infrastruktur. Eftersom kriser i dessa företags verksamhet kan få allvarliga konsekvenser på samhället i stort är det naturligt att större krav på både insyn och öppenhet ställs på finansiella företag. När det gäller företag utanför det finansiella området är behovet av att kunna meddela bindande föreskrifter för redovisningen inte lika stark och Bokföringsnämnden och Redovisningsrådet har inte, liksom Finansinspektionen, normgivningsmakt i regeringsformens mening.⁴⁷ Informationsbehovet om företaget, som redovisningen är avsedd att tillgodose, avgör om företaget i första hand ska använda

⁴⁵ Proposition 1998/99:130

⁴⁶ <http://finans.regeringen.se>

⁴⁷ Proposition 1998/99:130

Redovisningsrådets eller Bokföringsnämndens normer vid redovisningen. Behovet av information om noterade företag är vanligtvis större än för icke-noterade företag, vilket därför utgör den första gränsdragningen för grupper som underkastas olika långtgående redovisningskrav. De icke-noterade företagen delas vidare upp i små, medelstora och stora företag. För noterade företag är det Redovisningsrådets rekommendationer och uttalanden som ska användas. De icke-noterade företagen får tillämpa Redovisningsrådets normer om de vill och alla andra företag ska tillämpa Bokföringsnämndens allmänna råd.⁴⁸ Sverige har således hittills valt att till stor del låta självregleringen, i första hand indirekt genom Redovisningsrådet, spela en betydande roll i normgivningen för redovisningen.⁴⁹

I Sverige bygger således den finansiella rapporteringen på redovisningsområdet på ett omfattande regelverk av lagar och på god redovisningssed. För att en redovisningssed skall kunna användas för att fylla ut lagens regler bör den uppfylla vissa kvalitetskrav. Dessa kvalitetskrav bör utformas mot bakgrund av den svenska lagstiftningen. Även den internationella utvecklingen på redovisningsområdet, normeringen inom EU och International Accounting Standards Board (IASB), måste tillmätas stor betydelse i frågan huruvida de svenska redovisningssederna har hög kvalitet.⁵⁰ De internationella faktorerna spelar således en allt större och mer betydelsefull roll för utvecklandet av god redovisningssed i Sverige.

4.2 INTERNATIONELLA ORGAN OCH ORGANISATIONER

Det finns starka samhällsekonomiska motiv för att företagens externa redovisningsinformation ska avlämnas i standardiserade former. Standardiseringen bidrar till att den information som kapitalplacere, kreditgivare och andra externa intressenter får via redovisningen lättare kan användas som underlag för olika typer av ekonomiska beslut. För att kunna harmonisera olika länders lagar och seder för redovisningen präglas den av en internationalisering. Det finns exempelvis ett antal organ och organisationer i Europa som starkt påverkar redovisningsnormering och tillsyn. Bl a kan det arbete som bedrivs inom International Accounting Standards Board (IASB) nämnas, vilket i sin tur starkt påverkar utformningen av den svenska redovisningsregleringen.⁵¹

4.2.1 Europeiska Unionen (EU/EG)

Inom EG-rätten skiljer man mellan primär och sekundär EG-rätt. Den primära EG-rätten består av de grundläggande gemenskapsfördragen. Den sekundära EG-rätten utgörs av de rättsakter som har utfärdats av EG:s institutioner på grundval av de grundläggande fördragen, nämligen förordningar, direktiv, beslut samt yttranden och rekommendationer. Inom EG har det utfärdats direktiv som behandlar redovisningsfrågor, varav de viktigaste är det fjärde och det sjunde bolagsdirektivet. Det fjärde bolagsrättsliga direktivet antogs 1978 och behandlar skyldigheten att upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelse i aktiebolag och vissa handelsbolag och

⁴⁸ <http://www.bfn.se>

⁴⁹ <http://finans.regeringen.se>

⁵⁰ Proposition 1998/99:130

⁵¹ Ibid.

kommanditbolag. Det sjunde bolagsrättsliga direktivet antogs 1983 och behandlar skyldigheten att upprätta en sammanställd redovisning och en sammanställd förvaltningsberättelse, vilket i stort sett motsvaras av vad som enligt svensk rätt utgör en koncernredovisning. År 1986 antogs dessutom ett bankredovisningsdirektiv och 1991 ett försäkringsredovisningsdirektiv, vilka hänvisar till de fjärde och sjunde bolagsrättsliga direktiven och endast innehåller avvikelser från dessa direktiv som anses vara motiverade av de finansiella företagens särart.⁵² De fjärde och sjunde direktiven tillhör den sekundära EG-rätten och grundar sig på de ursprungliga fördragen från EG:s bildande. Romfördraget från 1957 förutsätter, förutom fri rörlighet inom unionen för individer, varor, tjänster och kapital, även att de flesta ekonomiska områden inom unionen ska harmoniseras. Vid Romfördragets tillkomst var tanken att det skulle vara möjligt för EG att åstadkomma en harmonisering av redovisningen genom bolagsdirektiven. EU har dock på senare tid i allt större utsträckning överlåtit normbildningen till International Accounting Standards Committee/International Accounting Standards Board (IASC/IASB), och för att redovisningsstandarden International Accounting Standards/International Financial Reporting Standards (IAS/IFRS) inte ska gå emot de gamla bolagsdirektiven har en omarbetning av EG-direktiven varit nödvändig.⁵³

I mars 2002 antog EU således Kommissionens förslag till förordning om att alla noterade bolag inom EU ska tillämpa IAS/IFRS i koncernredovisningen. Detta skedde med en betryggande majoritet, 492 röster för, 5 mot och 29 nedlagda.⁵⁴ Den 19 juli 2002 antog sedan Europaparlamentet förordningen, nr 1606/2002/EG, om tillämpning av internationella redovisningsstandarder – IAS-förordningen. Syftet med IAS-förordningen uppges dels, i överensstämmelse med Romfördraget, vara att den ska bidra till att skapa en ändamålsenlig och kostnadseffektiv kapitalmarknad, dels att förstärka den fria rörligheten för kapital på den inre marknaden. Genom IAS-förordningen anses även en hög grad av insyn och jämförelse mellan företagens redovisning garanteras. En ökad internationell spridning av IAS/IFRS ska dessutom bidra till att öka jämförbarheten mellan redovisningshandlingar från företag i olika länder. Sammantaget ger IAS-förordningen förutsättningar för företag i gemenskapen att konkurrera på lika villkor om tillgängliga finansiella resurser på såväl gemenskapens kapitalmarknader som de globala kapitalmarknaderna, vilket kommer att leda till minskade kostnader för företagens kapitalanskaffning.⁵⁵ Från det räkenskapsår som inleds den 1 januari 2005 ska enligt IAS-förordningen företag som är underställda en medlemsstats lagstiftning upprätta koncernbalansräkning i enlighet med IASC/IASB:s standarder om de är noterade på en reglerad marknad. För svensk del innebär det att alla företag som är moderbolag och noterade på Stockholmsbörsen, Nordic Growth Market eller Aktietorget ska upprätta koncernbalansräkning enligt IASC/IASB:s standarder.⁵⁶

⁵² SOU 2003:71, s 65

⁵³ Nilsson, s 97 ff

⁵⁴ Jönsson Lundmark, Balans nr 12

⁵⁵ SOU 2003:71, s 73

⁵⁶ Bjuvberg

4.2.2 International Accounting Standards Board (IASB/IASB)

International Accounting Standards Committee (IASC) bildades 1973 genom en överenskommelse mellan revisorsorganisationer i ett tiotal industrialiserade länder. IASC hade 1999 143 revisorsorganisationer som medlemmar, vilka representerade 104 länder.⁵⁷ IASC är numera, tillsammans med FASB, den amerikanska motsvarigheten till IASC, den dominerande organisationen på den internationella arenan för redovisningsreglering och heter sedan 2001 International Accounting Standards Board (IASB)

Huvudman för IASB är en ideell stiftelse, som är registrerad i Delaware i USA, the International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF). De nitton stiftarna kommer från hela världen och deras viktigaste uppgift, förutom att de har ett allmänt tillsynsansvar för IASB, är att åstadkomma finansieringen av IASB:s verksamhet. Finansieringen sker främst genom donationer från stora revisionsbyråer, andra privata organisationer eller genom donationer från stora internationella privata företag.⁵⁸

IASB:s organisationsstruktur (Se organisationsstruktur nedan.) har vuxit betydligt under de senaste åren. Numera utgörs IASB av IASCF, en styrelse, ett "råd" (Standards Advisory Council) med rådgivande kommittéer, en kommitté, International Financial Reporting Interpretation Committee (IFRIC), för tolkning av International Financial Reporting Standards (IFRS) och några centrala staber som är lokaliserade till kontoret i London. IASB:s allt större genomslag och betydelse under de senaste årtiondena är den bidragande faktorn till att organisationen har vuxit i motsvarande grad. Detta har delvis bidragit till att effektiviteten i vissa kommittéers arbete har försämrats. Samtidigt har givetvis nyttillkomna intressenter legitima krav på att få delta på likaberättigad basis i IASB:s arbete. Omstruktureringen 2001 har dock bidragit till att IASB:s verksamhet numera är renodlad, vilket är ett försök att neutralisera den ineffektivitet som bitvis uppstått.⁵⁹

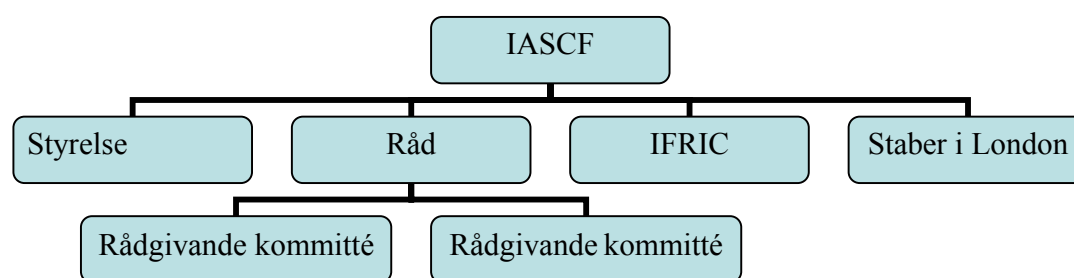

Bild 4.1 IASB:s organisationsstruktur, fritt enligt texten.

Målsättningen för IASB är att i samarbete med nationella reglerare världen runt åstadkomma redovisningsnormer som accepteras globalt. Detta mål ska uppnås dels genom att publicera redovisningsnormer, International Financial Reporting

⁵⁷ Jönsson Lundmark, s 9 ff

⁵⁸ Nilsson, s 88 ff

⁵⁹ Ibid.

Standards, IFRS, (tidigare IAS), som förväntas bli internationellt accepterade, dels genom att IASB ska verka för förbättring och harmonisering av redovisningsnormer i allmänhet.⁶⁰ IASC/IASB:s verksamhet har påverkat den globala redovisningsregleringen i relativt stor utsträckning. Redan 1996 tillämpade 56 av 67 undersökta länder antingen IAS direkt eller baserade redovisningsregleringen på IAS. Speciellt i mindre länder som har begränsade egna resurser för redovisningsreglering har tillämpningen av IAS varit kraftigt utbredd. Sverige utvecklar visserligen formellt egna regler, men baserar dem på IAS/IFRS, med eller utan direkt referens. Den största skillnaden mellan tidigare svensk redovisningsreglering och IASC/IASB:s standarder kommer främst att utgöras av vilka som är huvudintressenter i respektive system. Den svenska redovisningslagstiftningen har riktat sig mot alla intressenters informationsbehov, såsom borgenärer, ägare, investerare och anställda medan IAS/IFRS i första hand riktar sig mot det internationella näringslivet. Eftersom IAS/IFRS i första hand syftar till att tillgodose det internationella näringslivets behov är bestämmelserna i IAS-förordningen i praktiken huvudsakligen inriktade på noterade företags koncernredovisning. Detta medför att standarderna saknar koppling till någon specifik ekonomisk eller rättslig miljö och att de utformats utan hänsyn till överväganden beträffande exempelvis skydd för borgenärer, vinstutdelning eller beskattning. IAS/IFRS har således en annan utgångspunkt än den svenska redovisningslagstiftningen och de skillnader och inkonsekvenser som uppstår till följd därav måste beaktas nationellt.⁶¹

Det genombrott som IAS/IFRS erhållit genom EU-kommissionens förslag att alla EU-länders offentligt handlande bolag ska redovisa enligt IAS/IFRS senast 2005, är synnerligen betydelsefullt för IASB:s fortsatta verksamhet som kommer att påverka alla EU:s medlemsländer.⁶²

4.2.3 Committee of European Securities Regulators (CESR)

Under hösten 2002 publicerade och remitterade Committee of European Securities Regulators (CESR) ett samrådsdokument som innehöll 23 principer för hur den framtida tillsynen på redovisnings- och prospektområdet ska utformas. Tillsynen avser redovisningshandlingar som upprättas enligt IAS-förordningen och prospekt upprättade enligt prospektdirektivet fr.o.m. 2005. CESR har tagit fram principerna på uppdrag av kommissionen, (Europaparlamentets och Rådets förordning, EG nr 1606/2002) och de har utformats med målsättningen att uppnå en gemensam strategi för den framtida tillsynen inom EU.⁶³

Principerna i samrådsdokumentet anger ramarna för den tillsyn som skall finnas på plats 2005. Avsikten med att ange ramarna är att uppnå en minimiharmonisering inom EU och att överlåta till de enskilda länderna att inom dessa ramar organisera tillsynen med hänsyn till nationella förutsättningar. De ramar som anges av principerna avser i korthet ansvarsförhållandena vid utövande av tillsynen, riktlinjer

⁶⁰ Nilsson, s 88

⁶¹ SOU 2003:71, s 79 f

⁶² Ibid.

⁶³ SOU 2003:22, s 84 ff

för vad, hur och i vilken omfattning tillsynen ska bedrivas, samt vilka åtgärder som skall vidtas vid överträdelser. Huvudprincipen är att det är den ansvariga myndigheten i respektive land som skall ha det yttersta ansvaret för tillsynen. Andra organ får dock, via delegation, utföra arbetet under förutsättning att myndigheten övervakar detta. Oavsett vilket organ som utför arbetet ska man tillämpa de principer, och i förlängningen de rekommendationer, som CESR utfärdar. CESR poängterar även i samrådsdokumentet att det organ som utövar tillsynen måste ha tillräckliga maktbefogenheter för att kunna fullgöra tillsynsutöandet för att kunna skydda investerare och främja förtroendet för marknaden. För att uppnå en harmonisering av tillsynsmyndigheterna inom EU kommer även en samordning av beslut att äga rum mellan de olika ländernas ansvariga myndigheter och, i förekommande fall, de organ till vilka arbetet delegerats.⁶⁴

4.2.4 International Organization of Securities Commissions (IOSCO)

International Organization of Securities Commissions, IOSCO, är en sammanslutning av statliga övervakningsorgan för aktiemarknaderna och publika aktiebolag. Finansinspektionen är den svenska medlemmen och i slutet av 1990-talet var det totala antalet medlemmar i organisationen ungefär 135.

IOSCO:s mål är att i första hand skapa en hög och gemensam standard för den allmänna regleringen av aktiemarknaderna i respektive länder. När det gäller redovisningsreglering har IOSCO den senaste tiden understött IASB:s normgivning, och IOSCO:s strävan har varit att förmå IASB att ge sina IAS/IFRS en sådan precision att en tillämpning av dem automatiskt ger aktiebolagen möjlighet till notering på alla börser som regleras av IOSCO-medlemmar.⁶⁵

4.2.5 Federation of European Stock Exchanges (FESE)

Det finns en organisation som olika länders börser kan organisera sig i, nämligen World Federation of Exchanges (Internationella börsfederationen). Börsfederationens målsättning är att en harmonisering av bestämmelserna kring handel med värdepapper över gränserna ska ske. För Sveriges del är det Stockholmsbörsen som är medlem i Federation of European Stock Exchanges, (FESE), som är en regional underorganisation till World Federation of Exchanges. När det gäller börsernas påverkan på redovisningens reglering och tillsyn sker den i första hand genom att de bestämmer inträdeskraven till börserna samt att de sätter kraven för notering på olika listor. Detta sker oftast genom att börskontrakten innehåller specificerade krav på utformning och periodicitet för redovisningsinformation, vilken blir bindande för de noterade bolagen. I Sverige är det i första hand Redovisningsrådets rekommendationer som ligger till grund för de inträdeskrav Stockholmsbörsen ställer i börskontraktet.⁶⁶

⁶⁴ SOU 2003:22, s 84 ff

⁶⁵ Nilsson, s 93 ff

⁶⁶ Ibid.

4.3 SVENSKA ORGAN OCH ORGANISATIONER

Sverige har, som ett av få länder, både en myndighet för redovisningsfrågor i form av Bokföringsnämnden, och en för revisionsfrågor i form av Revisorsnämnden, som har det övergripande ansvaret för respektive område. Inom båda områdena gäller att den statliga verksamheten kompletteras med en betydande normgivning från privata organ som Redovisningsrådet och Föreningen För Auktoriserade revisorer.⁶⁷ ”Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed”, och därmed även Redovisningsrådet, grundades 1989 som ett försök till att skapa ordning på normgivningen för redovisningen i Sverige och samtidigt lägga grunden för en anpassning till internationell tradition och prägel. Sedan Redovisningsrådet grundades har strukturen för normering och tillsyn på redovisningsområdet varit relativt oförändrad. De viktigaste nuvarande organen och organisationerna är Bokföringsnämnden, Finansinspektionen, Redovisningsrådet, Föreningen För Auktoriserade revisorer, Riksskatteverket, Näringslivets Börskommitté och Finansanalytikernas Förening. Utöver dessa finns ett antal andra organ eller organisationer som indirekt påverkar redovisningen. Nämnas kan att Stockholmsbörsen, Aktiemarknadsnämnden, Fondhandlarföreningen och Aktiespararna alla bidrar till reglering och tillsyn av redovisningen för framför allt börsnoterade, publika företag. Dessutom utgör naturligtvis alltid staten en grundval för hur redovisningen ska utformas i och med statens lagstiftningsmakt. Målsättningen på normsättningsområdet i Sverige är att god redovisningssed i Sverige ska överensstämma med IAS/IFRS 2005.⁶⁸

4.3.1 Redovisningsrådet (RR)

”Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed” grundades, som tidigare nämnts, 1989 av tre huvudmän, nämligen Bokföringsnämnden, Föreningen Auktoriserade Revisorer och Sveriges Industriförbund. Bakgrunden till bildandet av ett nytt gemensamt organ var att det visade sig vara en nackdel att normgivningen på redovisningsområdet var uppdelad mellan olika organ, vilket tillsammans med en internationell påverkan hade en viss tendens att skapa en splittrad redovisningspraxis.⁶⁹ 1998 ombildades stiftelsen till en förening. Föreningens styrelse består av femton ledamöter från föreningens medlemmar, som utgörs av Stockholmsbörsen, Föreningen Auktoriserade Revisorer, Sveriges Försäkringsförbund, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlarföreningen, Svenskt Näringsliv, Sydsvenska Industri- och Handelskammaren samt Västsvenska Industri- och Handelskammaren. Ändamålet med föreningen är att främja utvecklandet av god redovisningssed i framför allt börsnoterade företag samt att sprida information om redovisningsfrågor till dylika företag. Den sistnämnda uppgiften, att utfärda redovisningsrekommendationer och sprida information, handhas av ett råd inom föreningen, Redovisningsrådet. Verksamheten i Redovisningsrådet finansieras av stiftarna tillsammans med Bankföreningen, Försäkringsförbundet och Stockholmsbörsen. Redovisningsrådet är således ett privat

⁶⁷ <http://finans.regeringen.se>

⁶⁸ Nilsson, s 11 ff

⁶⁹ <http://redovisningsradet.se>

organ.⁷⁰

Redovisningsrådet består av nio ledamöter, en akutgrupp och en Övervakningspanel. Redovisningsrådet har till uppgift att främja utvecklandet av god redovisningssed i publika företag och ger idag ut rekommendationer för företag vars aktier är föremål för offentlig handel och företag som genom sin storlek har ett stort allmänt intresse. För tiden fram till år 2005 har Redovisningsrådet ansvaret för att ge de noterade företagen den vägledning de behöver när det gäller redovisningen.⁷¹ Akutgruppen, som bildades 1995, ska svara på frågor och göra uttalanden i anslutning till ämnen som uppkommer rörande rådets rekommendationer. Redovisningsrådets Övervakningspanel för tillsyn av finansiell rapportering bildades i april 2003 och är vid sidan av Redovisningsrådet och akutgruppen en självständig enhet under Föreningen för utvecklande av god redovisningssed. Övervakningspanelens uppgift är att övervaka de noterade företagens finansiella rapportering.

Att Redovisningsrådet har relativt begränsade både finansiella och personella resurser, speciellt jämfört med motsvarande organs resurser i England och USA, har medfört att det hittills gått relativt långsamt för Redovisningsrådet att utarbeta och publicera rekommendationer. Detta har trots allt till viss del ändrats i och med att Redovisningsrådets rekommendationer numera ska grundas på IAS/IFRS. Poängteras ska dock att det inte finns några formella band mellan Redovisningsrådet och International Accounting Standards Board (IASB), som ger ut IAS/IFRS. Redovisningsrådets rekommendationer är heller inte officiella översättningar av IAS/IFRS, men det finns oftast stora likheter mellan Redovisningsrådets rekommendationer och IAS/IFRS.⁷² Viss kritik har från olika håll framförts för att det kan uppstå problem i och med att ingen hänsyn tas till de nationellt specifika förhållanden som råder i Sverige när Redovisningsrådet överför IAS/IFRS till redovisningsnorm. Redovisningsrådet hävdar dock att justeringar görs för att IAS/IFRS ska överensstämma med svenska förhållanden. Detta innebär oftast att Redovisningsrådet väljer en metod, då IAS/IFRS medger flera olika metoder för en specifik redovisningshändelse.⁷³

4.3.2 Bokföringsnämnden (BFN)

Den första Bokföringslagen (BFL) trädde i kraft 1976 och Bokföringsnämnden bildades samma år för att arbeta med kompletterande normgivning till denna ramlag. Bokföringsnämnden är en statlig myndighet där regeringen utser alla ledamöter, och finansieras främst via statsanslag. Ordförande i Bokföringsnämnden är Hans Edenhammar, som tidigare var chef för informationsövervakningen vid Stockholmsbörsen. Övriga ledamöter i nämnden kommer bl a från Skatteverket, LO, Svenskt Näringsliv och de större revisionsbyråerna. Bokföringsnämnden har sex till åtta sammanträden per år. Finansinspektionen har formellt hand om Bokföringsnämndens kanslifunktion, som består av åtta personer, vilka har

⁷⁰ Nilsson, s 54 ff

⁷¹ SOU 2003:71, s 168

⁷² www.redovisningsradet.se

⁷³ Nilsson, s 55

referensgrupper knutna till sig.⁷⁴ Kansliet bereder Bokföringsnämndens ärenden och det är vanligtvis små skillnader mellan den text som kansliet utarbetat och innehållet i normen som Bokföringsnämnden slutligen fattar beslut om. Eftersom Bokföringsnämnden även är expertorgan åt regeringskansliet har Bokföringsnämndens kansli inte endast till uppgift att bereda normsättningsärenden utan deltar även i utredningar och utgör remissinstans gentemot domstolarna.⁷⁵ Traditionellt har Bokföringsnämnden främst varit inriktad på redovisningsproblem i små och medelstora företag. I egenskap av uttolkare av begreppet god redovisningssed svarar nämnden även på frågor av allmänt intresse kring redovisning från både organisationer, myndigheter och enskilda företag. Även enskilda fall av principiellt intresse kan på begäran behandlas av nämnden. I en särskild nyhetskrift, ”Bokföringsnämnden informerar”, lämnas information kring Bokföringsnämndens normgivning.⁷⁶

Enligt Bokföringslagen har Bokföringsnämnden ansvaret att ”främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning”. Bokföringsnämndens målsättning är att underlätta tillämpningen av det legala regelverket och att höja kvaliteten på redovisningen. Detta ska Bokföringsnämnden uppnå genom att höja redovisningsstandarden till lagstadgad nivå, samt genom att utveckla och förbättra sin normsättning som är av kompletterande karaktär.⁷⁷ Eftersom Bokföringsnämnden inte har föreskriftsmakt ger Bokföringsnämnden istället ut allmänna råd, vägledningar och andra uttalanden i frågor som rör onoterade företag. Bokföringsnämnden hade år 2000 givit ut 11 rekommendationer och 56 uttalanden, men numera publicerar alltså Bokföringsnämnden allmänna råd och vägledningar. Allmänna råd ska vara relativt korta och tolka eller vara en påbyggnad av innehållet i lagarna för redovisningen. De allmänna råden måste således studeras i anslutning till något särskilt avsnitt av Bokföringslagen (BFL) eller Årsredovisningslagen (ÅRL). Vägledningarna är mer omfattande men får inte innehålla några nya krav. I förhållande till de allmänna råden blir vägledningarna mer resonerade.⁷⁸ De allmänna råden publiceras i Bokföringsnämndens allmänna råd (BFNAR) fristående från sitt sammanhang. Bokföringsnämnden ger även separat ut ”Bokföringsnämndens vägledningar”. Vägledningen innehåller hänvisning till svensk civil- och skattelagstiftning samt till den internationella förlagan av rekommendationen (IAS/IFRS). Därutöver har Redovisningsrådets bearbetade och omstrukturerade texter tagits in i fulltext. För att underlätta för de redovisningsskyldiga kompletteras även vägledningarna med praktiska exempel.⁷⁹ Vägledningarna utgör således en översikt av alla redovisningsnormer inklusive Bokföringsnämndens egna normer inom ett visst område och är alltså avsedd att vara heltäckande. Bokföringsnämndens ställningstaganden är inte bindande för företagen, men under senare år har nämndens inflytande stärkts. En bidragande orsak till detta är att domstolar och skattemyndigheter ofta åberopar Bokföringsnämndens

⁷⁴ Nilsson, s 70 ff

⁷⁵ Törnqvist et al, s 13 ff

⁷⁶ Nilsson, s 70 ff

⁷⁷ Törnqvist et al, s 13 ff

⁷⁸ Nilsson, s 70 ff

⁷⁹ <http://www.bfn.se>

publikationer på liknande sätt som de åberopar lagtext. Även den språkliga utformningen av Bokföringsnämndens normer bidrar till detta, då Bokföringsnämnden ofta använder ordet ”skall” trots att råden inte är rättsligt bindande.⁸⁰

4.3.3 Finansinspektionen (FI)

Före 1992 utfärdade Bankinspektionen och Försäkringsinspektionen regler för företag inom finanssektorn. Sedan 1992 handhar Finansinspektionen, en statlig normsättare, denna uppgift och utger föreskrifter och allmänna råd för de finansiella företag som denna myndighet också utövar tillsyn över. Finansinspektionen sorterar under Finansdepartementet och ledamöterna som sitter i Finansinspektionens styrelse utses av regeringen efter andra kriterier än kompetens rörande redovisningsfrågor. Styrelsen är beslutsfattare i normsättningsfrågor, men det är redovisningsenheten inom Finansinspektionen som bereder ärenden och är den egentliga normsättaren för myndigheten. På redovisningsenheten finns en chef som leder arbetet på enheten, en assistent och tre experter. (Se organisationsstruktur nedan.) En av experterna arbetar med försäkringsföretag, den andra med banker och andra kreditinstitut och den tredje med värdepappersinstitut. Experterna arbetar med utredningar inom respektive område och deltar även i arbetet med de tre referensgrupper som finns, en för kreditinstitut, en för försäkringsbolag och en för värdepappersbolag. Varje referensgrupp består av 5-12 personer och har två till fyra möten per år.⁸¹ Det ingår även i Finansinspektionens uppgifter att utföra kanslifunktionen för Bokföringsnämnden. Det finns dock förslag på att denna kanslifunktion ska frikopplas från Finansinspektionen, men det har än så länge inte skett.⁸²

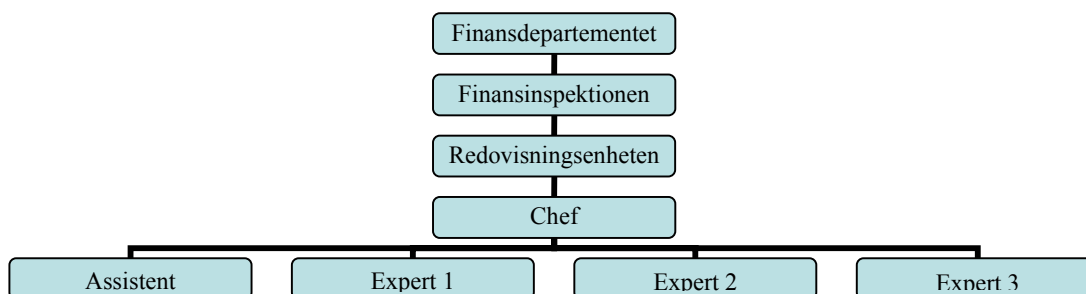

Bild 4.2 Finansinspektionens organisationsstruktur, fritt enligt texten.

Enligt Bokföringslagen ansvarar Finansinspektionen för utvecklandet av god redovisningssed för banker, värdepappersbolag, fondbolag, börser, auktoriserade handelsplatser för värdepappershandel och försäkringsbolag i den utsträckning som det krävs med hänsyn till dessa företags utmärkande drag. Huvudsyftet med Finansinspektionens verksamhet är att bidra till det finansiella systemets stabilitet och effektivitet, vilket sker genom att Finansinspektionen ska se till att det finns en

⁸⁰ Nilsson, s 70 ff

⁸¹ Törnqvist et al, s 17 ff

⁸² Nilsson, s 72 ff

lagstiftning som garanterar detta. Finansinspektionen ska även verka för ett gott konsumentskydd genom att bl a verka för en god genomlysning av de finansiella företagens ekonomiska ställning. Finansinspektionen finansieras genom avgifter från de finansiella företag som Finansinspektionen utövar tillsyn över.⁸³

I första hand ska kreditinstitut, värdepappersbolag och försäkringsföretag tillämpa Redovisningsrådets rekommendationer, men Finansinspektionen är inte förhindrad att ge ut föreskrifter eller allmänna råd i en fråga där Redovisningsrådet har uttalat sig. Vidare kan Finansinspektionen korrigera Redovisningsrådets rekommendationer i vissa fall när det gäller tillämpningen av rekommendationerna i finansiella företag.⁸⁴ Finansinspektionen utfärdar alltså dels föreskrifter, som är bindande och legala och dels allmänna råd som inte har samma legala status. Föreskrifterna innehåller delar som bara berör redovisningen i finansiella företag. I en rättslig process innebär Finansinspektionens föreskrifter en uppenbar legal skyldighet till skillnad från rekommendationer från Redovisningsområdet.

Finansinspektionen har en sammanhållen dokumentation av föreskrifter och allmänna råd för försäkringsföretag och en motsvarande dokumentation för banker och andra kreditinstitut. Dessa normer finns i Finansinspektionens författningssamling (FFFS), vilka återges i bl a FAR:s samlingsvolym Bank och Försäkring (FAR:s Regelsamling 1). Dokumentationen uppdateras varje år och användarna får härigenom instruktioner som kan tillämpas under följande räkenskapsår.⁸⁵

4.3.4 Stockholmsbörsen

I januari 1998 gick Stockholms fondbörs och OM gruppen samman, varvid namnet på det nybildade företaget blev OM Stockholmsbörsen. 2001 bytte OM Stockholmsbörsen namn till Stockholmsbörsen. Det är i första hand informationsenheten på Stockholmsbörsen som handhar redovisningsfrågor, men enheten utför även delar av marknadsföringen. Börsen och andra finansiella marknadsplatser spelar en central roll på finansmarknaden. Att marknadsplatserna är effektiva och sköts på ett sätt som inger förtroende medverkar till god likviditet, låga transaktionskostnader och effektiv prisbildning.⁸⁶

På Stockholmsbörsen behandlas listning av nya företag av bolagskommittén och det regelverk som gäller för börsbolag på Stockholmsbörsen är noteringsavtal och börsregler. Noteringsavtalet är ett regelverk som tagits fram i samråd mellan Stockholmsbörsen och Aktiemarknadsföreningen.⁸⁷ Detta regelverk klargör vilken kompletterande normgivning som skall tillämpas av de noterade företagen samt ställer ytterligare krav på informationsgivningen till marknaden. Dessa senare krav omfattar årsredovisning, delårsrapporter, bokslutskommunikéer, prospekt och annan kurspåverkande information.⁸⁸ Att de noterade bolagen har en bra

⁸³ Törnqvist et al, s 17 ff

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Nilsson, s 72 ff

⁸⁶ <http://finans.regeringen.se>

⁸⁷ Törnqvist et al, s 26 ff

⁸⁸ <http://finans.regeringen.se>

aktiemarknadsinformation, ligger i Stockholmsbörsens intresse. Därför verkar Stockholmsbörsen aktivt för att flytta fram positionerna beträffande informationskrav och snabbhet. Sedan 1995 krävs enligt noteringsavtalet bl a att företagen lämnar upplysningar om avvikelser som skett från Redovisningsrådets rekommendationer. Uppföljning av tillämpningen av denna regel sker genom att alla kommunikéer granskas av enheten för informationsövervakning. Boken ”Tendenser i börsbolagens årsredovisningar” gavs tidigare ut av Stockholmsbörsen och bygger på den genomgång av kvartalsrapporter och alla börsbolags årsredovisningar som sker, vilken på så sätt blir offentlig.⁸⁹

Om en extern part kontaktar Stockholmsbörsen angående redovisningsfrågor blir den oftast hänvisad till revisorer eller till Redovisningsrådets akutgrupp. Stockholmsbörsen försöker lägga så lite tid som möjligt på frågor av redovisningskaraktär. Istället bidrar Stockholmsbörsen via avgifter från börsbolagen till finansieringen av ”Föreningen för utvecklande av god redovisningssed”, där Redovisningsrådet ingår. Stockholmsbörsen har dock varit drivande i frågan om att Redovisningsrådet bör anpassa sig till IASC/IASB:s rekommendationer. Enligt Stockholmsbörsen krävs en harmonisering av normer på redovisnings- och informationsområdet för att de internationella finansmarknaderna ska kunna fungera. Att den utländska andelen av ägandet på börsen uppgår till ungefär 1/3 samt att Stockholmsbörsen har ett kommersiellt intresse i denna fråga är bidragande orsaker till att Stockholmsbörsen drivit frågan.⁹⁰ Genom införandet av Redovisningsrådets rekommendationer anser Stockholmsbörsen att en gradvis övergång till de internationella reglerna som finns på redovisningsområdet skett. Trots detta anser Stockholmsbörsen att det kommer att bli relativt stora förändringar 2005 vid totalinförandet av IAS/IFRS.⁹¹

4.3.5 Aktiespararna (Sveriges Aktiesparares Riksförbund)

I december 1965 tog 19 personer initiativet till bildandet av en intresseorganisation för landets aktieägare och den 5 februari 1966 bildades Sveriges Aktiesparares Riksförbund. Enskilt ägande är en av grundpelarna för ett fritt demokratiskt samhälle och en förutsättning för marknadsekonomi. Den enskildes rätt att fritt äga och förfoga över aktier är därför grunden för Aktiespararnas verksamhet. Aktieägarnas begrepp, enskilt aktieäggande, innefattar även ägande i olika former såsom aktiesparklubbar, aktiefonder och bolag av olika slag. De strategiska målen för Aktiespararnas verksamhet är att Aktiespararna ska verka för att uppnå en god miljö för enskilt aktieäggande och att informera och utbilda medlemmarna i aktiekunskap i syfte att förbättra deras förmåga att självständigt besluta om och genomföra aktieaffärer. I Aktiespararnas verksamhetsidé ingår även att erbjuda medlemmarna aktiehandelstjänster och vid årsskiftet 1989/90 förvärvades Aktiesparinvest. Aktiespararnas tanke är att Aktiesparinvest ska erbjuda investerarna möjligheter att med låg insats bygga upp en aktieportfölj. I november 2000 var Aktiespararnas medlemsantal ungefär 143 000, men antalet minskade under börsnedgången och vid

⁸⁹ Törnqvist et al, s 26 ff

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Stockholmsbörsen, FAR INFO nr 12, 2003

årsskiftet 2002/03 hade förbundet ca 105 000 medlemmar.⁹²

När det gäller normering och tillsyn är Aktieägarna i första hand aktiva när det gäller revision och revisionskontakt, alltså tillsynen av de svenska företagen. Bitvis har Aktiespararnas krav på området infrias, då allt fler och fler svenska storföretag inrättar revisionskommittéer, som varit ett av Aktieägarnas förslag i frågan. Revisionskommittéernas huvuduppgift är att försvåra för storägare eller företagsledningar att alltför starkt påverka den finansiella rapportering som ligger till grund för bl a bonussystem. Anledningen till att Aktiespararna drivit frågan är att den påverkar utdelningen till Aktieägarnas huvudintressenter, aktieägarna. Aktieägarna utgör även remissinstans för regeringen och lämnar remissvar på bl a de av statens offentliga utredningar som är betydelsefulla för Aktiespararnas intresseområde. Detta betyder att Aktieägarnas synpunkter på området värderas högt och att Aktieägarna har möjlighet att påverka utvecklingen inom områden för både normering och tillsyn. Vidare informerar Aktieägarna i olika tidsskrifter om de flesta bolagsaffärer eller händelser i affärsvärlden som påverkar aktieägare.⁹³

En fråga som länge legat Aktiespararna varmt om hjärtat är regelverken om bolagsstyrning. I mars 1993 gav Aktieägarna ut Sveriges första ägarstyrningskod, som inspirerats av den brittiska Cadbury-rapporten, ”riktlinjer för bättre kontroll och insyn för ägarna i marknadsnoterade bolag”. Dagens version av koden är mer omfattande och betydligt mer genomarbetad än den som utgavs 1993. Koden innehåller bl a krav om att börsbolagen ska inrätta nominerings- och revisionskommittéer, samt öppet redovisa alla ersättningar till ledning och styrelse, dessutom ska styrelsen, enligt koden, i hög grad vara oberoende av både ledning och bolag, allt för att allmänhetens förtroende för aktiemarknaden ska vara högt och aktieägarna ska kunna garanteras saklig finansiell information.⁹⁴

⁹² <http://www.aktiespararna.se>

⁹³ Nilsson, s 55 ff

⁹⁴ Trolle, s 72

5 STATENS OFFENTLIGA UTTALANDEN

I detta kapitel redogörs för de av statens offentliga uttalanden, SOU 2003:22, SOU 2003:71 och SOU 2004:47, som är av stor betydelse för hur utformningen av både normering och tillsyn kommer att gestalta sig i framtiden. Redogörelserna är begränsade till den del som i respektive uttalande härrör till för uppsatsen relevant information.

Efter det beslut som togs i EU i mars 2002 och i juli 2002 att alla noterade bolag inom EU ska tillämpa IAS/IFRS i koncernredovisningen, samt att internationella redovisningsstandarder ska tillämpas har den svenska regeringen låtit genomföra några offentliga utredningar i ämnet. Dessa har genomförts för att möjliggöra en analys av vilka förändringar som kommer att ske, vilka organ och organisationer som kommer att beröras, hur dessa förändringar ska hanteras och vilka resurser som kommer att krävas. Det är i första hand SOU 2003:22, Framtida finansiell tillsyn, SOU 2003:71, Internationell redovisning i svenska företag, och SOU 2004:47, Finansiell rapportering och revision, som är de tongivande utredningarna. Nedan kommer jag att redogöra för dessa utredningars innehåll och slutsatser, i den mån de är av intresse för denna uppsats ämne.

5.1 SOU 2003:22, FRAMTIDA FINANSIELL TILLSYN

Regeringens direktiv för utredningen, den Framtida finansiella tillsynen, SOU 2003:22, är att kartlägga och analysera Finansinspektionens nya roll. Dessutom ska utredningen analysera det resursbehov som kan komma att uppstå till följd av de förändringar i Finansinspektionens uppgifter och ansvarsområden som beslutats eller som kan följa av de kommande nationella och internationella regelförändringarna.⁹⁵

5.1.1 Finansinspektionens verksamhet

För att förstå varför Finansinspektionens roll är speciell när det gäller både normering och tillsyn har utredningen först beskrivit Finansinspektionens verksamhet från ett antal infallsvinklar – i termer av stabilitetstillsyn kontra marknadstillsyn, och i termer av systemskydd kontra konsumentskydd. Ett annat sätt att illustrera Finansinspektionens roll är att se organets verksamhet som dels riktad mot olika finansiella delbranscher, banker och förvaltningsföretag och dels utförd genom normgivning. Utifrån den sistnämnda beskrivningen har sedan Finansinspektionens och andra organs framtida roll när det gäller normering och tillsyn behandlats.

5.1.2 Föreslagna förändringar

En tillsynsmyndighet har till uppgift att se till att de finansiella organisationerna uppfyller ett antal bestämda kriterier när det gäller riskkontroll och riskhantering. Finansinspektionen har utvecklat en riskbedömningsmetodik som successivt börjat tillämpas för de institut som definierats som systemviktiga. De nya regelverk som nu kommer såväl nationellt som inom EU och globalt, innebär en viktig förändring. De nya internationella regelverken ställer direkta och uttryckliga krav på den finansiella tillsynens omfattning och inriktning. Detta innebär att Finansinspektionen och andra europeiska tillsynsmyndigheter, på flera områden ska arbeta utifrån ett enhetligt,

⁹⁵ SOU 2003:22, inledning

gemensamt regelverk, med samma verktyg och med ett intimt samarbete över gränserna. De nya förutsättningarna innebär att Finansinspektionens roll i den finansiella tillsynen kommer att förändras.⁹⁶

Med uppdraget som behörig myndighet på redovisningsområdet kommer i framtiden ett tillsynsansvar som omfattar samtliga noterade företag att ställas. Det är ännu oklart om Sverige kommer att utnyttja möjligheten att tvinga eller tillåta andra än noterade företag att följa IAS-förordningens regler. Skulle även de onoterade företagen använda förordningens standarder kommer tillsynsansvaret att utökas i motsvarande mån. Även om tillsynsansvaret skulle begränsas till de noterade företagen kommer det i framtiden, med stor säkerhet, att handla om ett myndighetsansvar som kommer att kräva betydande resurser och kompetens.⁹⁷

Finansinspektionen har hittills haft till uppgift att arbeta med redovisningsfrågor specifika för finansiella företag. Eftersom denna uppgift har ett naturligt samband med Finansinspektionens roll som tillsynsmyndighet för de finansiella företagen är det viktigt att Finansinspektionen har kvar detta ansvar. Frågan, rörande Finansinspektionens framtid, blir således om Finansinspektionen även ska bli behörig myndighet på redovisningsområdet i stort. Om Finansinspektionen skulle bli behörig myndighet på redovisningsområdet innebär det för Finansinspektionens del att tillsynen kommer att avse ett stort antal företag varav merparten inte är finansiella. Detta utökade ansvar skulle troligtvis kräva mycket uppmärksamhet och resurser, vilket troligtvis kommer att inverka negativt på Finansinspektionens möjligheter att fokusera på sina grundläggande mål och sin egentliga målgrupp. Det är dessutom inte troligt att insatserna kommer att kunna begränsas till renodlad tillsyn, utan sannolikt kommer det nya uppdraget även ställa krav på myndigheten att ta en aktiv roll i utvecklingen och tolkningen av regelverket. Till detta kommer att syftet med och karaktären hos redovisningstillsynen är helt annorlunda än den tillsyn över finansiella företag som Finansinspektionen bedriver idag. Utredningens samlade bedömning är därför att en redovisningstillsyn av det slag som skisserats är en artfrämmande verksamhet för Finansinspektionen och att det finns en uppenbar risk att Finansinspektionen, om den tilldelas en sådan roll, i så fall skulle riskera att tappa fokus på Finansinspektionens grundläggande uppgifter.⁹⁸

Bokföringsnämnden är statens expertmyndighet på redovisningsområdet när det gäller icke-finansiella företag och har redan idag ett övergripande ansvar för statens insatser på redovisningsområdet. Därför anser utredningen att det skulle vara naturligt att Bokföringsnämnden blir behörig myndighet på redovisningsområdet. Det som talar mot denna lösning är dels att Bokföringsnämnden är en liten myndighet, dels att Sverige i praktiken i så fall får två behöriga myndigheter med ansvar för redovisningsfrågor. Att Bokföringsnämnden är en liten myndighet och att organisationsformen måste ses över för att Bokföringsnämnden ska kunna hantera det nya ansvaret är inga bärande argument mot denna lösning. Att förändra nämndens

⁹⁶ SOU 2003:22, s 71

⁹⁷ Ibid., s 106

⁹⁸ Ibid., s 106 ff

organisation är naturligt om nämnden ges ett större ansvarsområde. Det finns heller inte i dagsläget någon myndighet vars organisation skulle kunna hantera den nya typen av tillsyn. Detta innebär att en uppbyggnad av verksamheten kommer att ske oavsett på vilken myndighet ansvaret faller. När det gäller problematiken att Sverige kommer att få två behöriga myndigheter bedömer utredningen att detta bör kunna hanteras, men att det ställer höga krav på väl fungerande och tydligt strukturerade rutiner för samråd och informationsutbyte mellan de berörda myndigheterna.⁹⁹ En invändning mot förslaget som kan vara av allvarigare natur är att det ingår som en av den behöriga myndighetens viktigaste arbetsuppgifter att delta i det internationella arbetet med att samordna tillsynsinsatserna. Denna uppgift organiseras internationellt av Committee of European Securities Regulators (CESR), en organisation i vilken tillsynsmyndigheterna i respektive land ingår. Bokföringsnämnden skulle genom sin litenhet utmärka sig i denna omgivning. Utredningen anser dock inte detta vara ett avgörande argument för att Bokföringsnämnden inte ska bli behörig myndighet. Då inte alla länder i Europa kan förväntas integrera all sin tillsyn till en och samma ansvariga myndighet menar utredningen att CESR, och andra internationella organ, måste finna former för att låta medlemsländerna representeras av olika aktörer.¹⁰⁰

Skulle Finansinspektionen trots allt ges uppdraget att vara behörig myndighet för efterlevnaden av IAS/IFRS, anser utredningen att den nuvarande Bokföringsnämnden bör införlivas i Finansinspektionen. På sikt skulle i så fall även finnas anledning att överväga att införliva Revisorsnämnden i Finansinspektionen, då frågor rörande tillsyn av revisorer sannolikt kommer att bli mer integrerade med redovisningstillsynen framöver.¹⁰¹

5.1.3 Delegerad tillsyn

En annan fråga som aktualiseras i och med omstruktureringen av tillsynen är om delegerad tillsyn bör tillämpas på redovisningsområdet. Utredningen är av den åsikten att tillsynsarbete ska delegeras på de områden där det är praktiskt möjligt. Denna ståndpunkt bör även vara utgångspunkten på redovisningsområdet, vare sig Finansinspektionen eller någon annan har myndighetsansvaret. Utredningen tycker att det vore naturligt att delegera tillsynsuppgifter till organ som Redovisningsrådets Övervakningspanel eftersom det sannolikt finns effektivitetsfördelar att uppnå genom att utnyttja den struktur och kompetens som är uppbyggd hos detta självregleringsorgan. Frågan om delegering och hur arbetet i praktiken skall organiseras blir en fråga för organet och dess huvudman.¹⁰²

5.1.4 Resurskrav

För att Finansinspektionen och övriga normgivande organ ska kunna möta de utmaningar som marknadsutvecklingen och de nya nationella och internationella regelverken på det finansiella området frambringat, anser utredningen att det krävs ökade resurser, men även ökad fokusering av verksamheten. Av vikt är rätt

⁹⁹ SOU 2003:22, s 106 ff

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

befogenheter för normgivning och tillsyn, så att föreskrifter och allmänna råd kan utfärdas, samt att myndigheterna har möjlighet att ta initiativ till ändrad lagstiftning när så krävs. Dessutom behövs fler och mer differentierade sanktionsinstrument för att hantera situationer när regler inte efterlevs. Därutöver anser utredningen att samarbetet mellan tillsynsorganen behöver utvecklas och fördjupas så att de kan hjälpas åt att åtgärda problem.¹⁰³

5.2 SOU 2003:71, INTERNATIONELL REDOVISNING I SVENSKA FÖRETAG

Utredningen, som antagit namnet IAS-utredningen, fick på hösten 2002 i direktiv av regeringen att överväga om förordningen, EG nr 1606/2002, ska tillämpas i Sverige av andra företag än de som direkt omfattas av förordningen. Vidare ska IAS-utredningen undersöka om den svenska lagstiftningen för redovisningen bör förändras för att ge svenska företag möjlighet att upprätta sina finansiella rapporter enligt internationellt accepterade standarder.¹⁰⁴ Utifrån direktiven skall uppdraget även omfatta frågan om hur Bokföringsnämndens och Finansinspektionens verksamheter kommer att påverkas av att Redovisningsrådets verksamhet förändras till följd av IAS-förordningen.¹⁰⁵

IAS-utredningen har stannat för att föreslå att noterade företag skall ha möjlighet att tillämpa IAS/IFRS på årsredovisningen och att alla icke-noterade företag skall ha möjlighet att tillämpa IAS/IFRS både på årsredovisningen och på koncernredovisningen. Dessa förslag är tänkta att genomföras genom att Årsredovisningslagens (ÅRL:s) ramar vidgas för att möjliggöra en tillämpning av de principer för värdering och periodisering som IAS/IFRS ger uttryck för.¹⁰⁶ Då normgivningens hierarki, med IAS-förordningen och av kommissionen antagna IAS/IFRS i toppen och därefter EG-direktiv, svensk lagstiftning och kompletterande normgivning, i dagsläget kan förefalla något oklar aktualiseras frågan ytterligare om normgivningssystemet i sin helhet borde ses över i och med införandet av IAS-förordningen. Utredningen anser att strukturen kan förändras på två sätt. Ett alternativ är att öka detaljeringsgraden i lagstiftningen, vilket leder till att behovet av kompletterande normgivning minskar eller helt faller bort. Ett andra alternativ är att reducera lagstiftningen väsentligt så att den bara innehåller bestämmelser av formaliakarakter och därefter överlåta på Bokföringsnämnden att, liksom Finansinspektionen redan gör för de finansiella företagen, fylla ut lagstiftningen via föreskrifter. Denna lösning förutsätter att regeringsformen ändras men en klar fördel med den vore att EG-direktiven, liksom de av kommissionen antagna IAS/IFRS, kan implementeras genom föreskrifter av nämnden i stället för genom lagstiftning, som är en betydligt långsammare process.¹⁰⁷ Ett förslag om att vidga ÅRL:s ramar i syfte att möjliggöra en tillämpning av IAS/IFRS redovisningsprinciper innebär att företagen inledningsvis tillsynes kommer att få en ökad valfrihet, men denna valfrihet kommer

¹⁰³ SOU 2003:22, s 116 f

¹⁰⁴ SOU 2003:71, s 61 f

¹⁰⁵ Ibid., s 167

¹⁰⁶ Ibid., s 137

¹⁰⁷ Ibid., s 144 f

att begränsas genom att kravet på att god redovisningssed skall iakttagas. Förändringen kommer dock att ställa ökade krav på de normgivande organen.¹⁰⁸ IAS-utredningens avsikt och förhoppning är att valmöjligheterna för hur företagen får eller skall använda standarden preciseras av Bokföringsnämnden och Finansinspektionen, vilket kan ske om dessa myndigheter har oförändrade eller förbättrade möjligheter att ge uttryck för god redovisningssed.¹⁰⁹

IAS-förordningen kommer alltså att få betydelse för hur det svenska systemet för utvecklandet av god redovisningssed är utformat. För närvarande är det oklart hur Redovisningsrådets verksamhet kommer att påverkas av den nu antagna EG-förordningen. Det är dock klart att behovet av att utveckla en god redovisningssed för svenska publika bolag, vilket är Redovisningsrådets huvuduppgift i dagsläget, kommer att försvagas eller helt försvinna. Förändringar i Redovisningsrådets verksamhet får i sin tur betydelse för Bokföringsnämnden och Finansinspektionen.¹¹⁰ Att Redovisningsrådet på sikt kommer att upphöra att utfärda rekommendationer baserade på IAS/IFRS innebär en ökad arbetsbelastning på i första hand Bokföringsnämnden, såsom den myndighet som IAS-utredningen anser kommer att ha det yttersta ansvaret för utvecklandet av god redovisningssed. Enligt IAS-utredningen är det dock inte befogat att förändra det grundläggande systemet med Bokföringsnämnden som ytterst ansvarig myndighet på redovisningsområdet. Bokföringsnämnden bör istället, enligt IAS-utredningen, tilldelas ökade resurser för att klara av den förväntade ökade arbetsbelastningen. IAS-utredningen anser dessutom att även Finansinspektionen under en övergångsperiod kommer att behöva tilldelas ytterligare resurser för att klara av den ökade arbetsbelastningen.

När det gäller frågan om vilken myndighet eller annat organ som bör ta på sig den tillsynsuppgift, som följer av punkt 16¹¹¹ i IAS-förordningen, har IAS-utredningen inget att invända mot Ingrid Bondes och utredningen SOU 2003:22:s, förslag att lägga uppgiften på Bokföringsnämnden, när det gäller de allmänna företagen.¹¹²

5.2.1 Redovisningsrådets framtida roll

När de noterade företagen fr.o.m. 2005 blir skyldiga att tillämpa IAS/IFRS blir det inte längre tillåtet att använda Redovisningsrådets rekommendationer vid upprättande av koncernredovisningen i noterade företag, utan det blir International Accounting Standards Board (IASB) som kommer att ge vägledningen för de noterade företagens koncernredovisning. Detta innebär att Redovisningsrådet inte kommer att fortsätta ge ut rekommendationer för de noterade företagen, vare sig avseende årsredovisningen eller koncernredovisning, efter 2005.¹¹³

IAS-utredningen tror att Redovisningsrådets huvuduppgift efter år 2005 förmodligen blir att lämna utlåtanden avseende föreslagna förändringar i befintliga standarder eller

¹⁰⁸ SOU 2003:71, s 139 f

¹⁰⁹ Ibid., s 144 f

¹¹⁰ Ibid., s 167

¹¹¹ Se Bilaga 4

¹¹² SOU 2003:71, s 176

¹¹³ Ibid., s 168 ff

förslag till nya standarder. Således kommer Redovisningsrådet troligtvis att utgöra remissorgan och länk mellan svenska företag och IASB efter 2005. Redovisningsrådets Akutgrupp publicerar i dagsläget och fram till år 2005 uttalanden, som i praktiken innebär en tolkning av bakomliggande IAS/IFRS. När det gäller tolkningen och tillämpningen av IAS/IFRS bör det dock redan idag vara så att det bara är International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC) som kan göra auktoritativa uttalanden i dessa frågor. När IAS-förordningen börjar tillämpas 2005 och antagna IAS/IFRS blir gällande i Sverige kommer det inte finnas något utrymme alls för akutgruppen att tolka IAS/IFRS. Däremot kommer förmodligen även akutgruppen att fylla en funktion som remissorgan och länk mellan svenska företag och IFRIC. Dessutom har akutgruppen för avsikt att såväl före som efter 2005 yttra sig om redovisningsfrågor som är av typisk nationell natur. Redovisningsrådets Övervakningspanel övervakar att svenska aktiebolag, som har aktier inregistrerade eller noterade vid Stockholmsbörsen eller vid en annan svensk börs eller auktoriserad marknadsplats, upprättar finansiella rapporter i enlighet med Redovisningsrådets rekommendationer, tillämplig lag och annan författning. Om Föreningen för utvecklande av god redovisningssed får en roll i den organisation som skall utöva tillsyn över efterlevnaden av IAS-förordningen, kan det enligt IAS-utredningen bli naturligt att Bokföringsnämnden delegerar tillsynsuppgifter till Redovisningsrådets Övervakningspanel för övervakning av finansiell rapportering.¹¹⁴

Effekterna av IAS-förordningen blir alltså troligtvis att Redovisningsrådet upphör att publicera rekommendationer, men istället fungerar som länk mellan svenska företag och IASB, att Akutgruppen endast gör uttalanden avseende redovisningsfrågor av nationell natur och fungerar som länk mellan svenska företag och IFRIC samt att Övervakningspanelen för övervakning av finansiell rapportering kan utgöra en del av den framtida tillsynsapparaten.¹¹⁵

5.2.2 Bokföringsnämndens framtida roll

Eftersom Bokföringsnämndens arbete inriktas på mindre och medelstora företag samt stiftelser och föreningar, har Bokföringsnämnden redan idag den mycket viktiga uppgiften att publicera råd och instruktioner för de små företagens redovisning. Eftersom mindre företag ofta inte har egen kompetens i redovisningsfrågor eller ekonomiska förutsättningar att skaffa sig nödvändigt bistånd är det mycket viktigt att redovisningsreglerna för de små företagen skrivs och presenteras på ett sätt som är anpassat just för dem, deras förhållanden och deras behov. För framför allt små och medelstora företag kommer behovet av vägledning i det praktiska redovisningsarbetet att öka i takt med att IAS/IFRS får ett ökat genomslag i svensk redovisning, samtidigt som ÅRL:s karaktär av ramlagsstiftning bibehålls. Detta kommer att utöka det ansvar Bokföringsnämnden redan i dagsläget har när det gäller vägledningen för de mindre företagen. Enligt IAS-utredningens uppfattning kommer detta förmodligen att bli Bokföringsnämndens viktigaste uppgift i framtiden.¹¹⁶

¹¹⁴ SOU 2003:71, s 168 ff

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid., s 171 ff

Eftersom Redovisningsrådet inte kommer att fortsätta att ge ut rekommendationer för års- och koncernredovisningen i noterade företag efter 2005 kommer Bokföringsnämndens arbete att påverkas och troligtvis utökas. När det gäller koncernredovisningen i noterade företag övertas ansvaret av IASB, men det kommer även i framtiden att finnas ett behov av svensk kompletterande normgivning beträffande årsredovisningen i noterade företag. Enligt IAS-utredningen kommer troligtvis detta ansvar att falla på Bokföringsnämnden. Även för företag som genom sin storlek har ett stort allmänt intresse, men inte omfattas av IAS-förordningen, kommer ett behov av allmänna råd för upprättande av såväl års- som koncernredovisningen att finnas. Även detta kan komma att bli en uppgift för Bokföringsnämnden.¹¹⁷

IAS-utredningen anser, i enlighet med SOU 2003:22, att den framtida finansiella tillsynen som följer av implementeringen av IAS/IFRS i fråga om allmänna företag bör tillfalla Bokföringsnämnden. IAS-utredningen anser även att Bokföringsnämnden skall ha möjlighet att delegera tillsynsuppgiften till i första hand Redovisningsrådets nybildade Övervakningspanel. Om Bokföringsnämnden inte godtas som behörig myndighet på redovisningsområdet föreslår IAS-utredningen att Bokföringsnämnden inkorporeras i Finansinspektionen och på det viset ges möjlighet att ta på sig ansvaret för tillsynen.¹¹⁸

Sammanfattningsvis anser IAS-utredningen att IAS-förordningen, införandet av IAS/IFRS och Redovisningsrådets minskade verksamhet kommer att innebära en ökad arbetsbelastning för Bokföringsnämnden. Bokföringsnämnden kommer troligtvis att överta ansvaret för vägledningen för noterade och icke-noterade företag av stort allmänt intresse. Den ökande komplexiteten i lagstiftningen för redovisningen kommer även att medföra ett ökat behov av normgivning för de små företagen. IAS-utredningen anser vidare att utökningen av Bokföringsnämndens arbetsuppgifter kommer att medföra ett ökat resursbehov för nämnden. Därför anser IAS-utredningen att det är ytterst viktigt att Bokföringsnämnden tilldelas väsentligt ökade resurser i framtiden.¹¹⁹

5.2.3 Finansinspektionens framtida roll

För de noterade finansiella företagen innebär IAS-förordningen och den sannolika neddragningen av Redovisningsrådets verksamhet fr.o.m. 2005 dels att utformningen av koncernredovisningen kommer att bestämmas av IASB, dels att ett behov av vägledning för upprättande av årsredovisningen kommer att uppstå. Eftersom Bokföringsnämnden med all sannolikhet kommer att ta över Redovisningsrådets uppgift, att vägleda de noterade företagen, kommer Finansinspektionen, på samma sätt som idag, vid behov vara tvungen anpassa de regler som gäller för företag i allmänhet, till de förhållanden som råder för finansiella företag. IAS-utredningen tror att denna uppgift temporärt kommer att kräva en större arbetsinsats eftersom innehållet i de allmänna råd Bokföringsnämnden utfärdar måste jämföras med

¹¹⁷ SOU 2003:71, s 171 ff

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

innehållet i Redovisningsrådets rekommendationer. Detta krävs för att bedöma om Finansinspektionen, med tanke på de finansiella företagens förhållanden, behöver komplettera de allmänna råden utöver vad som redan skett genom Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd.¹²⁰

Enligt IAS-utredningen kommer alltså IAS-förordningen och därmed Redovisningsrådets minskade verksamhet troligtvis medföra att Finansinspektionen initialt får ett behov av ökade resurser. På längre sikt kommer förändringarna med rätt hög sannolikhet främst innebära att de anpassningar som Finansinspektionen tidigare har gjort av Redovisningsrådets rekommendationer i stället kommer att gälla Bokföringsnämndens allmänna råd.¹²¹

5.3 SOU 2004:47, FINANSIELL RAPPORTERING OCH REVISION

I slutet av 2002 tillsattes en Förtroendekommission som fick till uppgift att skriva ett samlat regelverk, en s.k. kod, för hur börsbolagen framöver ska styras. Förtroendekommissionen föreslår, utöver koden, förändringar inom en rad andra områden, bl a redovisning och revision, för att fylla syftet för kommissionens arbete som är att försöka återupprätta allmänhetens förtroende för näringslivet. Kommissionen har publicerat två dokument, dels regelverket för bolagsstyrning, koden, dels betänkandet till regeringen.¹²²

5.3.1 Utredningens bakgrund

Förtroendekommissionen anser att de saker som särskilt påverkat allmänhetens förtroende för näringslivet i Sverige är höga ersättningsnivåer och olämpliga ersättningsystem för ledande befattningshavare, felaktig eller missvisande finansiell information och otillbörligt utnyttjande av marknadsställning eller informationsöverläge. För att återupprätta allmänhetens förtroende för näringslivet har Förtroendekommissionen analyserat ett antal s.k. insatsområden där förtroendefrämjande insatser kan och bör sättas in. Eftersom flera av de förtroendeskadliga fenomenen beror på svagheter i bolagsstyrningen går Förtroendekommissionens Insatsområde 1 ut på att förbättra den. Finansiell rapportering och revision är ett av fyra delområden som vid förbättring troligtvis kan förbättra allmänhetens förtroende för Insatsområde 1.¹²³

5.3.2 Förslag till framtida normering och tillsyn

Förtroendekommissionens uttalande om den framtida organisationen av redovisnings- och tillsynsfrågorna tar sin utgångspunkt i att Finansinspektionens roll bör förbli inriktad mot de finansiella företagen, att områden som har ett nära samband, såsom redovisning och tillsyn, bör inordnas under samma myndighet, att normgivning och tillsyn bör hållas isär och att självreglering bör utnyttjas där det är möjligt.¹²⁴

¹²⁰ SOU 2003:71, s 173 ff

¹²¹ Ibid.

¹²² Carlsson och Sveningsson

¹²³ SOU 2004:47, s 16

¹²⁴ Ibid., s 31

Den finansiella rapporteringen utgörs av ett område med omfattande regelverk som är under ständig utveckling och dessutom kännetecknas av en omfattande internationalisering. Den alltmer internationaliserade kapitalmarknaden och avregleringen av de finansiella marknaderna är en viktig drivkraft och förklaring till den regelharmonisering som eftersträvas på området. Förtroendekommissionen anser därför att flertalet problem på detta område i allt väsentligt bör lösas på internationell nivå.¹²⁵ En av de centrala frågorna om hur man återskapar förtroendet för den finansiella rapporteringen löses således genom att IAS/IFRS fr.o.m. 2005 införs. Detta medför att det är ett begränsat antal frågor som behöver behandlas på området. Dessutom medför det, enligt Förtroendekommissionen, att olika medlemsländer bör vara restriktiva med att formulera särskilda krav på exempelvis årsredovisningens innehåll.¹²⁶ Förtroendekommissionen är medveten om att det trots detta även i framtiden kommer att finnas behov av och krav på landspecifika finansiella rapporter. I Sverige handlar det främst om lagregler, t ex krav på förvaltningsberättelse och krav på specifikation av anställda per kön.¹²⁷

När EU och andra internationella organ återskapar förtroendet på redovisningsområdet kommer nya krav på medlemsländernas normgivning och tillsyn att ställas. Varje medlemsland behöver utforma en lämplig organisation och arbetsfördelning mellan olika myndigheter och privata organ som ska ansvara för redovisningsfrågorna i framtiden.¹²⁸

5.3.3 Föreslagen myndighetsstruktur

Förtroendekommissionen har kommit fram till att Finansinspektionens ansvarsområde bör begränsas till frågor som rör de finansiella företagen, och att redovisningsfrågor och andra frågor med nära koppling till redovisning i stället, enligt nedan, bör anförtros ett annat organ.¹²⁹ Förtroendekommissionen menar att det skulle vara en fördel om redovisnings- och revisionsfrågor hålls samman i en ny gemensam myndighet. Inom den föreslagna myndigheten ska normgivnings- och tillsynsuppgifter så långt möjligt hållas isär och myndigheten ska i viss utsträckning ha möjlighet att delegera arbetsuppgifter till privata organ.¹³⁰ Inom myndigheten ska, enligt Förtroendekommissionen, en avdelning arbeta med de frågor Bokföringsnämnden handhar idag, dvs frågor som rör normgivning för onoterade företag. Avdelningen skall utöver detta svara på remisser, avge yttranden till domstolar och i övrigt stödja offentliga myndigheter med expertkunskaper på redovisningsområdet. Arbetet som väntar denna avdelning blir troligtvis krävande och kommer förmodligen att fordra större resurser än vad Bokföringsnämnden har idag. Förtroendekommissionen menar även att det skulle vara en fördel om näringslivet och revisionsbranschen fick en större och viktigare roll i detta organ, jämfört med deras ställning i Bokföringsnämnden av idag.¹³¹

¹²⁵ SOU 2004:47, s 233

¹²⁶ Ibid., s 238

¹²⁷ Ibid., s 259

¹²⁸ Ibid., s 238

¹²⁹ Ibid., s 261

¹³⁰ Ibid., s 31 f

¹³¹ Ibid., s 261 f

När det gäller det framtida utseendet på Redovisningsrådet och den nuvarande svenska självregleringsmodellen är Förtroendekommissionens bedömning att antalet frågor som gäller denna normgivning kommer att bli mycket begränsad. Eventuellt kommer det att finnas ett visst behov av en akutgrupp, men den dominerande arbetsinsatsen kommer att gälla remisser till IASB. Därför ifrågasätter Förtroendekommissionen om det är motiverat att ha ett eget organ enbart för dessa uppgifter. En tänkbar lösning, enligt Förtroendekommissionen, är att inordna denna del av Redovisningsrådets verksamhet i den nya myndigheten genom att låta myndigheten delegera uppgiften till ett privat organ. För detta talar bl a att man bättre håller samman kompetensen på området.¹³²

Förtroendekommissionen tror att självregleringen för värdepappersmarknaden inom en snar framtid kommer att förändras, beroende på att ett antal EU-direktiv, som behandlar självreglering, kommer att införlivas med svensk lagstiftning. På det stora hela kommer regelförändringen att innebära att det krävs en s.k. Competent Authority, som förutsätts vara en statlig myndighet, som ansvarar för tillsynen av regelverket.¹³³ Eftersom det inte är klart vilka krav EU kommer att ställa på tillsynen över att de noterade företagen efterlever IAS/IFRS, är organiserandet av denna tillsyn en komplicerad fråga. Förtroendekommissionen anser det dock vara troligt att tillsynsfunktionen även fortsättningsvis kommer att kunna fullgöras av ett privat organ inom en självregleringsmodell. Därför föreslår Förtroendekommissionen att Redovisningsrådets Övervakningspanel förblir ett privat organ som formellt får sitt mandat från den föreslagna nya myndigheten, men som arbetar mycket självständigt. Kommissionens bedömning är att denna lösning i jämförelse med en renodlad myndighetslösning har väsentliga fördelar eftersom den ökar legitimiteten för Övervakningspanelens verksamhet i näringslivet och säkerställer hög kompetens, kontinuitet och engagemang i Övervakningspanelens arbete.¹³⁴

Sammanfattningsvis grundas Förtroendekommissionens förslag på att man bör eftersträva att samordna resurserna, inte minst personellt, samtidigt som man önskar behålla stora privata inslag. Detta innebär att myndigheten kommer att tilldelas dels ett myndighetsansvar, dels ett självregleringsansvar samt att normgivnings- och tillsynsuppgifter så långt som möjligt ska hållas isär. Förslaget bygger på en samverkan mellan myndigheter och privata intressen och integriteten i den nya myndighet ska skapas genom att göra avdelningarna organisatoriskt oberoende av de intressegrupper som har störst egenintresse i verksamheten.

5.3.4 ”Redovisningsmyndigheten”

För att den nya myndigheten, som Förtroendekommissionen valt att kalla ”Redovisningsinspektionen”, ska fungera organisatoriskt kommer det att behövas en överbyggnad för policybeslut, nomineringar och budgetarbete. Detta innebär att Redovisningsinspektionen skulle få ett samordnande ansvar för alla frågor som

¹³² SOU 2004:47, s 260 ff

¹³³ Ibid., s 33

¹³⁴ Ibid., s 262

övergripande rör normering och tillsyn av redovisningsområdet. Förtroendekommissionen anser det vara av stor vikt att nomineringsprocessen blir organiserad på ett sätt som tillgodoser olika intressen och samtidigt garanterar hög kompetens och integritet hos ledamöterna i de nya organen.¹³⁵

Det är även enligt Förtroendekommissionen av stor betydelse att de olika avdelningarna och underorganen inom Redovisningsmyndigheten ges omfattande självständighet. Redovisningsmyndigheten ska därför delas in i tre huvudområden, redovisning i onoterade företag, redovisning och tillsyn i noterade företag samt revision. Området noterade företag ska utgöras av såväl myndighetsuppgifter som självreglering på delegation. Till detta område hör även frågor med koppling till det arbete som rör noterade företag.¹³⁶ Att revisionsfrågor handhas i nära anslutning till redovisningsfrågor anser Förtroendekommissionen har såväl administrativa som kompetensmässiga fördelar. Därför skulle det, enligt Förtroendekommissionen, vara till fördel om Revisorsnämndens uppgifter inkorporerades i den nya myndighetens område för revision. Eftersom Revisorsnämnden redan idag har formell rätt att ge ut föreskrifter på hela revisionsområdet skulle då inte heller krävas några omedelbara åtgärder rörande normgivningen. Förtroendekommissionen tror dock att det framöver kan komma att uppstå ett behov av att skilja på frågor om utveckling av revisionsstandarder och tillsyn. Dessutom kommer det troligtvis att behövas mer riktade insatser från Revisorsnämnden rörande revisionen i de noterade företagen.¹³⁷

Utifrån dessa förutsättningar ser Förtroendekommissionens förslag för den framtida finansiella normeringen och tillsynen ut enligt skissen på nästa sida.¹³⁸

¹³⁵ SOU 2004:47, s 263

¹³⁶ Ibid., s 261

¹³⁷ Ibid., s 31 ff

¹³⁸ Ibid., s 262

Myndighetsnivå

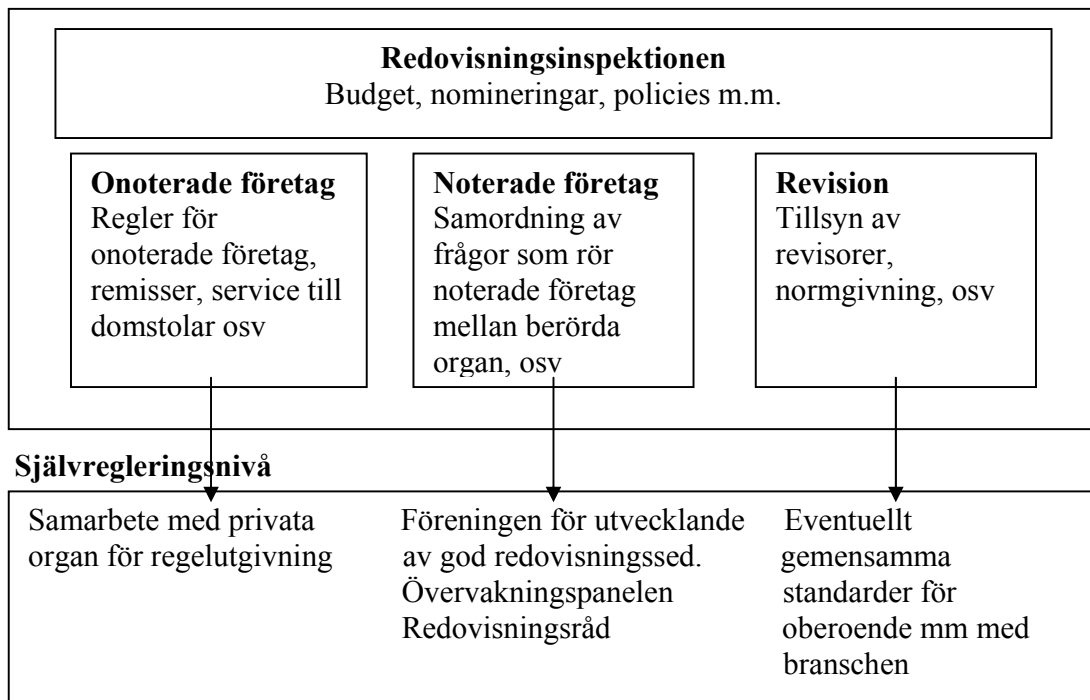

Bild 5.1 Fritt från figur 8.1 Föreslagen myndighetsstruktur¹³⁹

¹³⁹ SOU 2004:47, s 264

6 EMPIRI

I detta kapitel redogörs för de primärdata som framkommit i enkätundersökningen med respektive organ eller organisation. Först behandlas Redovisningsrådets, Bokföringsnämndens, Finansinspektionens, Stockholmsbörsens och slutligen Aktiespararnas uttalanden. Kapitlet är i sin helhet baserat på intervjuerna med respondenterna och är strukturerat efter normering, tillsyn och övriga synpunkter för respektive respondent.

För att den framtida normeringen och tillsynen i Sverige ska bli av högsta kvalitet är det av stor betydelse att de som beslutar i frågan beaktar både de internationella organens och organisationernas inflytande, liksom de offentliga uttalanden som gjorts i frågan. Det är dessutom av stor betydelse att den kompetens, de åsikter och de inarbetade, väl fungerande strukturerna som redan finns upparbetade på området i Sverige idag tas tillvara. Därför är det även av stor vikt att analysera och beakta de synpunkter som av den kommande förändringen berörda organ och organisationer har.

6.1 REDOVISNINGSRÅDET (RR)

6.1.1 Framtida normering

Redovisningsrådets rekommendationer, vilka även löpande uppdateras, utarbetas redan idag mot bakgrund av innehållet i IAS/IFRS. I arbetet med att ta fram rekommendationerna jämför Redovisningsrådet innehållet i de nya IAS/IFRS som antagits eller ändrats av IASB med svensk lagstiftning. Fr.o.m. 2005, då IAS/IFRS införs, kommer de av Redovisningsrådet hittills framarbetade rekommendationerna, för redovisning i juridisk person i noterade företag, att ersättas av en ny rekommendation. Eftersom Redovisningsrådet har haft till uppgift att vara normgivare, för de noterade företagen, anser Redovisningsrådet att de är det mest lämpade organet att även i framtiden hantera den framtida normgivningen avseende de noterade moderbolagen. Anledningen till detta är att Redovisningsrådet anser att de innehar den höga kompetens och har den blandade sammansättning som krävs för att hantera redovisningsfrågor avseende noterade företag. Vidare menar Redovisningsrådet att inga förändringar, vare sig interna eller externa, kommer att krävas för att Redovisningsrådet ska kunna hantera den framtida normgivningen.

Redovisningsrådet bedömer det i dagsläget vara något oklart hur man från departementshåll tänkt sig att normgivningen i framtiden skall vara organiserad. Dels finns det idéer om att skapa en enda Redovisningsmyndighet med såväl redovisningsnormeringen från Bokföringsnämnden som Finansinspektionen samt tillsynsansvaret inkorporerat, dels en mer traditionell variant med Bokföringsnämnden inkorporerad i Finansinspektionen. Det viktigaste för att den framtida normgivningen ska kunna skapa en stabil finansmarknad anser Redovisningsrådet dock är att det är låg omsättningshastighet bland den personal som skall handha normgivningen, att personalen har hög kompetens, och att personalens sammansättning är tillfredsställande. Enligt Redovisningsrådet är den lösning, på den framtida normgivningen, som bäst kan åstadkomma detta, den bästa.

6.1.2 Framtida tillsyn

Föreningen för utvecklande av god redovisningssed startade i april 2003 Övervakningspanelen för övervakning av finansiell rapportering. Panelen har till uppgift att övervaka att svenska aktiebolag, som har aktier registrerade eller noterade vid svensk börs eller auktoriserad marknadsplats, upprättar finansiella rapporter (årsredovisning, bokslutskommuniké samt delårsrapporter) i enlighet med lag och annan författning samt att kontrollera att god sed för aktiemarknadsbolag följs. Övervakningspanelens tillsynsuppgift syftar till att skydda investerarna och att upprätthålla allmänhetens förtroende för kapitalmarknaden.

Grundandet av Övervakningspanelen är en anpassning för att tillsynen av redovisningen ska bli förenlig med IAS/IFRS. Redovisningsrådet anser att den nystartade Övervakningspanelen är det organ som är mest lämpat att hantera den framtida tillsynen av redovisningen för börsnoterade företag och bör, enligt Redovisningsrådet, därför vara det organ som utför tillsynen. Med detta är dock inte sagt att Övervakningspanelen bör vara en tillsynsmyndighet. Redovisningsrådet menar att Panelen i framtiden istället kan komma att arbeta under insyn av en ansvarig tillsynsmyndighet. I dagsläget arbetar fem personer på Övervakningspanelen. De granskar alla finansiella rapporter från bolagen som är noterade på Stockholmsbörsen. Från 2005 kommer Övervakningspanelen förmodligen även att granska de bolag som är noterade på Nordic Growth Market och Aktietorget. När Övervakningspanelen i framtiden kan dra nytta av erfarenheter man gör i dagsläget och av innehållet i de standarder från CESR, som ges ut i syfte att harmonisera tillsynen inom EU, kan utformningen av Övervakningspanelens tillsyn och omfattningen av granskningen komma att förändras. Detta tror Redovisningsrådet kan leda till behov av personalökning och förändringar av Övervakningspanelens organisation och struktur.

Redovisningsrådet anser det vara mycket troligt att tillsynen av de börsnoterade företagen kommer att gestalta sig som det beskrivits ovan. Det finns dock, enligt Redovisningsrådet, vissa politiker som menar att tillsynsuppgiften inte bör delegeras till ett privat organ utan istället bör handhas av en myndighet. Redovisningsrådet tror dock att politikerna kommer att inse att det blir svårt att rekrytera personer med den höga kompetens som krävs till en myndighet och att det därför kommer att krävas en delegering av tillsynsansvaret till Övervakningspanelen. Redovisningsrådet tror även att den ovan beskrivna tillsynen av de börsnoterade företagen kommer att skapa en stabil finansmarknad. Detta uttalande grundas på att Redovisningsrådet anser att Övervakningspanelen har de förutsättningar och den goda kontakt med företagen som krävs för ett tillfredsställande tillsynsutövande. Detta exemplifierar Redovisningsrådet med det kraftiga gensvar Övervakningspanelen fick på de brev, ca 300 stycken, som dess granskare skickade ut till företagen under 2003. I breven påpekades de avvikelser från lag eller rekommendationer som granskarna hade hittat. Företagen har visat hög vilja att förbättra rapporterna och det kommer att bli mycket intressant för Övervakningspanelen att följa upp vilka åtgärder företagen har vidtagit i sina rapporter.

6.1.3 Övriga synpunkter

Redovisningsrådet har i dagsläget mycket goda och breda kontaktytor med myndigheter, investerare och företag när det gäller både normgivning och tillsyn, vilka Redovisningsrådet anser bör behållas även i framtiden. När det rör den framtida fördelningen mellan självreglering och statligt inflytande över normgivningen anser Redovisningsrådet att vissa redovisningsfrågor sköts bäst genom självreglering. Det främsta skälet till detta är att det, enligt Redovisningsrådet, är svårt att rekrytera och behålla kompetent personal i myndigheter.

6.2 BOKFÖRINGSNÄMNDEN (BFN)

6.2.1 Framtida normering

Bokföringsnämnden är av den meningen att den av Förtroendekommissionen föreslagna myndigheten, Redovisningsinspektionen, kommer att vara det organ som är mest lämpat att hantera den framtida normgivningen av redovisningen i Sverige. Internationellt sett anser Bokföringsnämnden att det är IASB samt EU, men även FASB som är de organ som kommer att axla detta ansvar. Eftersom det kommer att ställas krav på hög kompetens inom den föreslagna svenska myndigheten är det nödvändigt att Redovisningsinspektionen bygger upp denna kompetens antingen genom att knyta personer till sig eller genom att rekrytera. Det kommer enligt Bokföringsnämnden även vara mycket väsentligt att den nya myndigheten tilldelas erforderliga resurser för att klara av den kommande arbetsuppgiften. Bokföringsnämnden anser att det är mycket troligt att normgivningen på redovisningsområdet kommer att utvecklas i den nyss nämnda riktningen.

6.2.2 Framtida tillsyn

Bokföringsnämnden anser att den nya Redovisningsmyndigheten med Övervakningspanelen som underleverantör är det organ som kommer att vara mest lämpat att hantera den framtida tillsynen av redovisningen. Detta baserar Bokföringsnämnden på att Övervakningspanelen redan idag har en mycket hög kompetens, samt att den nya myndigheten har möjlighet att bygga vidare på den kompetens som redan finns hos Bokföringsnämnden och dessutom troligtvis kommer att få de erforderliga resurser som krävs för att genomföra nödvändiga nyanställningar.

Bokföringsnämnden tror att det är mycket troligt att tillsynen av redovisningsområdet på sikt kommer att handhas av den nya Redovisningsmyndigheten och att den kommer att utgöra ett mycket bra ramverk för redovisningens samlade lagstiftning och normgivning. Bokföringsnämnden anser att ett sådant ramverk samt en hög efterlevnad av det hjälper till att skapa en stabil finansmarknad. Nämnden poängterar dock att det krävs mer än bara ett bra redovisningsregelverk för att stabiliteten ska uppnås.

6.2.3 Övriga synpunkter

När det gäller fördelningen mellan självreglering och statligt normgivning på redovisningsområdet anser Bokföringsnämnden att det förslag som Förtroendekommissionen lämnat är det enda möjliga i Sverige idag. Detta grundar nämnden på att det nya regelverkets ikraftträdande endast är ett par månader bort,

medan det tar lång tid att bilda en ny myndighet och bygga upp den myndighetens kompetens. Därför anser Bokföringsnämnden att självreglering kan vara bra till en början, men att en statlig myndighet kommer in i bilden om det skulle visa sig att självreglering inte kommer att fungera eller vara tillräcklig för att tillgodose normgivning och tillsyn.

För att skapa en stabil finansmarknad är det enligt Bokföringsnämnden viktigt att det skapas ett transparent regelverk som ökar jämförbarheten inom och utanför landet. Bokföringsnämnden är av den åsikten att de normgivande organen inom den av Förtroendekommissionen föreslagna myndigheten, Redovisningsmyndigheten, kommer att säkerställa detta. Vidare menar Bokföringsnämnden att det är viktigt att företagen som skall följa regelverken inser att de, eftersom de har kommit via en förordning från EU, faktiskt är jämställda med lag. Den EU-gemensamma regleringen och delvis gemensamma tillsynen kommer, enligt Bokföringsnämnden, troligen även vara till gagn för investerare. Bokföringsnämnden påpekar vidare att anledningen till att det finns regelverk för redovisningen är för att styra kapitalet till de företag som ger bäst avkastning. Denna avkastning utgörs inte bara av ränta och utdelning utan även arbetstillfällen och andra ur samhällsekonomiska aspekter viktiga företeelser.

6.3 FINANSINSPEKTIONEN (FI)

6.3.1 Framtida normering

För att Finansinspektionens normgivning ska bli förenlig med IAS/IFRS uppdaterades inspektionens redovisningsföreskrifter för kreditinstitut och värdepappersbolag 2003. Huvudanledningen till detta var den nya lagstiftningen om värdering av finansiella instrument till verkligt värde. I år, 2004, har Finansinspektionen startat ett IAS-projekt som ser över hur IAS/IFRS som helhet kommer att påverka inspektionens föreskrifter. Redovisningsföreskrifterna är dock till stora delar redan i dag anpassade till IAS/IFRS, men ytterligare ändringar kommer, enligt Finansinspektionen, att behöva göras.

Finansinspektionen anser att den framtida regleringen och normgivningen för redovisningen är ett ämne som sträcker sig långt utöver den normgivning för finansiella institut som Finansinspektionen i dag bedriver. Det är en fråga som angår flera länder och olika organ, vilken inte kan sägas bli satisfierad av en myndighet. Finansinspektionen uttrycker därför inte någon annorlunda åsikt än vad som framkommit i SOU 2003:22, Utredningen om Finansinspektionens roll och resurser. Avseende områden som inte behandlas i utredningen har Finansinspektionen inte haft anledning att framföra någon ståndpunkt. Finansinspektionen som myndighet avvaktar således de politiska beslut som kommer att fattas i frågan och är av den mening att en stabil finansmarknad kommer att skapas på det sätt, genom vilket beslut fattas. Finansinspektionen tror även att de resurser som krävs för att genomdriva detta beslut, såsom t ex rekrytering av kompetent personal, kommer att ställas till de ansvarigas förfogande.

6.3.2 Framtida tillsyn

Eftersom det i dagsläget är oklart vem som ska utöva tillsynen över att IAS-förordningen efterlevs arbetar Finansinspektionen inte aktivt med frågan. Finansinspektionen är dock av den åsikten att tillsynen, som inte rör de finansiella företagen, är en uppgift som bör ligga utanför inspektionen. Finansinspektionen anser att Bokföringsnämnden är den myndighet som är mest lämpad att hantera uppgiften. Finansinspektionen påpekar dock att Förtroendekommissionen har föreslagit att en ny myndighet, Redovisningsinspektionen där Bokföringsnämnden inkorporeras, ska axla detta ansvar. Finansinspektionen anser det vara relativt troligt att utvecklingen av tillsynen i Sverige kommer att utvecklas i enlighet med Förtroendekommissionens uttalande. Finansinspektionen kommer dock, även i denna fråga, att invänta ett politiskt beslut innan åtgärder eller nödvändiga förändringar vidtas. Om framtiden utfaller enligt ovan tror Finansinspektionen att de nödvändiga resurser som krävs, för att genomföra både interna och externa förändringar som fordras för att den nya myndigheten ska kunna utföra tillsynen på ett tillfredsställande sätt, kommer att stå Redovisningsinspektionen till förfogande.

6.3.3 Övriga synpunkter

När det gäller reglering och tillsyn av redovisningsföreskrifter har Finansinspektionen goda, breda kontaktytor med revisorer, myndigheter och branschorganisationer. Dessutom har inspektionen ett nära samarbete med olika institut i arbetet med att förändra redovisningsföreskrifterna. Finansinspektionen är positiv till att självreglering används som komplement till den offentliga normeringen och tillsynen eftersom självregleringen skapar engagemang och hittills har fungerat mycket tillfredsställande i Sverige.

Enligt den utredning, som Finansinspektionen hänvisar till när det gäller vilka effekter den för EU gemensamma regleringen och delvis gemensamma tillsynen kommer att få ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, framgår att Finansinspektionen anser att utvecklingen av antalet arbetstillfällen, allokeringen av de finansiella medlen och tilltron till den finansiella marknaden genom IAS-förordningen på sikt kommer att vara mycket gynnsam.

6.4 STOCKHOLMSBÖRSEN

6.4.1 Framtida normering

Eftersom grundtanken med en gemensam redovisningsstandard i Europa är att jämförbarheten mellan olika länders företag skall öka, anser Stockholmsbörsen att frihetsgraderna nationellt att reglera ett företags redovisning, efter det att det har gått över till IAS/IFRS, kommer att vara små. De möjligheter till nationell frihet som ges de enskilda länderna i IAS-förordningen gäller främst hur brett utnyttjandet av IAS/IFRS skall bli. Medlemsstaterna får tillåta eller kräva att noterade bolag upprättar årsredovisning (juridisk person) med IAS/IFRS samt att icke-noterade företag upprättar års- och/eller koncernredovisning med IAS/IFRS. Eftersom IFRIC är det organ som ska utföra tolkningar av IAS/IFRS är det i nuläget oklart hur stort nationellt tolkningsutrymme av IAS/IFRS som det kommer att finnas inom ramen för IAS-förordningen. Detta är frågor som IAS-propositionen, som kommer i juni, förmodligen kommer att ge svaret på. Stockholmsbörsen tror att det blir CESR som

kommer att ta fram gemensamma regler.

6.4.2 Framtida tillsyn

När det gäller tillsynen och i den mån det ges utrymme för normering för de finansiella företagen anser Stockholmsbörsen att Finansinspektionen borde vara rätt organisation för att ansvara för dessa frågor. Detta grundar Stockholmsbörsen på att Finansinspektionen har den största erfarenheten av de finansiella företagens särart. Finansinspektionen har flera regelverk, bl a om kapitaltäckning och solvens, som hämtar sitt innehåll från redovisningen, vilket medför att det mest naturliga är att Finansinspektionen har möjlighet att reglera och tolka redovinningsreglerna i den mån det ges nationell möjlighet till detta.

Enligt noteringsavtalet kräver Stockholmsbörsen att de noterade företagen följer Redovisningsrådets rekommendationer. Eftersom dessa till stor del är översättningar av motsvarande IAS/IFRS ligger de svenska företagen redan långt framme i anpassningen till IAS/IFRS. Den stora förändringen är IAS 39 (värdering av finansiella instrument) som inte varit översatt och som kommer att leda till stora förändringar för de finansiella företagen. Stockholmsbörsen har idag lagt ut redovisningstillsynen på Redovisningsrådets Övervakningspanel. Hela Redovisningsrådets roll, inklusive deras rekommendationer, och därmed hur Stockholmsbörsens tillsyn kommer att se ut är i dagsläget oklart. Stockholmsbörsen har inte tagit ställning i denna fråga utan avvaktar det besked, om hur den övergripande strukturen på Redovisningsrådet kommer att se ut, vilket förväntas komma i IAS-propositionen.

6.4.3 Övriga synpunkter

Det ligger i Stockholmsbörsens intresse att arbeta för lägre riskpremier och ökad handel på börserna. Detta kan skapas genom mer utvecklade marknader eftersom det skapar större förtroende bland investerarna. Stockholmsbörsen anser därför att det är av stor vikt att få enhetliga redovisningsprinciper inom EU, då jämförbarheten mellan företagen på de olika marknaderna därmed ökar. Eftersom Stockholmsbörsen anser att självreglering dels ger möjlighet att snabbare anpassa regler till förändringar i omvärlden dels att ett självreglerande system öppnar möjligheten att snabbare utdela sanktioner, än om statlig reglering används, är Stockholmsbörsen generellt sett mycket positiv till självreglering.

6.5 AKTIESPARARNA

6.5.1 Framtida normering

Aktiespararna är av den åsikten att IAS-förordningen, och den standard som följer därutav, kommer att öka jämförbarheten mellan företag, vilket Aktiespararna anser är mycket bra för investerarna, som är Aktiespararnas största intressegrupp. Skulle det endast bli de noterade bolagen som tillämpar IAS/IFRS vid upprättandet av koncernredovisningen, menar Aktiespararna att det finns en risk att jämförbarheten mellan koncernföretags och andra företags finansiella rapporter försvåras. Därför anser Aktiespararna att det vore mest fördelaktigt för den enskilde investeraren om de noterade företagen tillämpar IAS/IFRS både vid upprättandet av års- och koncernredovisningar. Även ur redovisningssynpunkt finns det enligt Aktiespararna

flera skäl för att skilda principer på företags- respektive koncernnivå så långt som möjligt bör undvikas.

6.5.2 Framtida tillsyn

När det gäller tillsynen är Aktiespararna inte främmande för tanken att Bokföringsnämnden inkorporeras i Finansinspektionen för att erhålla den myndighetsstatus som CESR förespråkar att enheten för tillsyn i respektive medlemsland ska ha. Även om inkorporeringen inte sker, anser Aktiespararna att Bokföringsnämnden är det organ som bör tilldelas ansvaret för den framtida tillsynen. Vidare anser Aktiespararna att Finansinspektionen i framtiden ska ta ett övergripande ansvar för gott konsumentskydd. Därmed inte sagt att Finansinspektionen ska bistå enskilda konsumenter i olika tvister, utan detta bör falla under Konsumentombudsmannen (KO). Detta grundar Aktiespararna på att konsumenterna har ett påtagligt underläge jämfört med producenterna, speciellt på det finansiella området, vilket är Finansinspektionens specialområde när det gäller både normering och tillsyn.

6.5.3 Övriga synpunkter

Aktiespararna anser att effektiva bolagsstyrningsregler är nödvändiga för att åstadkomma en aktiemarknad som åtnjuter högt förtroende hos allmänheten. Därför är Aktiespararna mycket positiva till den del av Förtroendekommissionens uttalande som utgörs av bolagsstyrningskoden. Denna anser Aktiespararna kommer att vara en bidragande faktor för att en stabil finansmarknad ska kunna skapas. Dessutom är den av hög betydelse för de enskilda aktieägarnas intressen.

Aktiespararna anser inte att självregleringen på aktiemarknaden fungerar tillfredsställande. Detta baserar Aktiespararna på att det finns uppenbara risker för intressekonflikter, att de nuvarande sanktionsmöjligheterna inte är tillfredsställande samt att konsumentintresset inte är representerat inom självregleringen. Aktiespararna anser därför att Finansinspektionen i framtiden bör tilldelas ett större ansvar för normering och tillsyn på svensk aktiemarknad och att självregleringen följaktligen bör få en mindre betydelsefull roll. Aktiespararna anser dock att självreglering kan lämpa sig för regelbildning i vissa avseenden, medan lagstiftning lämpar sig bättre i andra. Eftersom Aktiespararna är av den åsikten att det är viktigt att behålla den kompetens som finns inom självregleringsområdet anser Aktiespararna att självregleringen ska finnas kvar, men i den delegerade form som följer av IOSCO:s riktlinjer på området. Detta kommer enligt Aktiespararna att innebära att endast arbetsuppgifter och inte myndighetsutövning eller ansvar kan delegeras till självregleringsorgan.

7 RESULTAT

Uppsatsens huvudsyfte har varit att beskriva den finansiella normeringen och tillsynen i Sverige av idag och den förändringsprocess som pågår. På området kan potentiella intressekonflikter mellan de inblandade parterna uppstå, vilket varit ett av uppsatsens delmål att i så fall redogöra för. Ytterligare ett syfte med uppsatsen är att göra ett försök att gestalts hur den framtida redovisningsnormeringen och tillsynen troligtvis kommer att te sig i Sverige. Dessa aspekter kommer i detta kapitel att utredas och relateras till den teori som ligger till grund för uppsatsen.

7.1 DAGENS NORMERING OCH TILLSYN

Det har av uppsatsen tydligt framgått att det i dagsläget finns ett antal både nationella och internationella organ och organisationer som spelar en avgörande roll för hur redovisningens normering och tillsyn är utformad. I Sverige tillgodoses normeringen och tillsynen av ett antal olika lagar, seder, organ och organisationer. Det är i första hand de olika Årsredovisningslagarna och Bokföringslagen som utgör lagstödet. Därutöver sker en omfattande normgivning för olika kategorier av företag, små, stora, noterade och finansiella från Bokföringsnämnden, Redovisningsrådet och Finansinspektionen. Vidare påverkar Stockholmsbörsen de noterade företagens informationsavgivning genom noteringsavtal. Detta innebär att normeringen i Sverige av idag är en kombination mellan självreglering och statlig kontroll. När det gäller tillsynen är även den fördelad mellan privata och statliga instanser. Finansinspektionen har huvudansvaret för de finansiella företagen och Bokföringsnämnden, Redovisningsrådet och Stockholmsbörsen för de icke-noterade och de noterade företagen. Dessutom finns aktörer som Revisorsnämnden, Föreningen För Auktoriserade revisorer, Riksskatteverket, Näringslivets Börskommitté och Finansanalytikernas Förening. Sammanfattningsvis har Sverige, i förhållandevis till andra länder, en hög grad självreglering och både normeringen och tillsynen är fördelad mellan ett antal olika både privata och statliga instanser.

7.2 FÖRÄNDRINGSPROCESSEN

Den förändringsprocess som genomförs på redovisningsområdet kan utifrån ett antal olika teorier analyseras. De teorier som är relevanta för uppsatsen presenterades mer utförligt i kapitel 3 och kommer nu att utgöra basen för den nedanstående analysen. Om uppsatsen uppvisar en hög överensstämmelse med teorin innebär det att det resultat som erhållits uppvisar en hög validitet.

Att redovisningsområdet av idag håller på att genomgå en förändring kan förklaras med att harmoniseringen kommer att skapa en enhetlig bedömningsgrund för företagens finansiella rapporter. Detta kommer att ske, inte bara nationellt, utan även över gränserna inom framförallt EU, vilket i sin tur ska skapa en legitimitet för att finansmarknaden är väl fungerande och de gemensamma resurserna därmed kan allokeras på ett effektivt sätt. Förändringsprocessen kan, enligt teorin, sägas bero på både yttre och inre orsaker. De för uppsatsen yttre orsakerna utgörs av att det är EU genom IAS-förordningen och IASB genom de gemensamma standarderna, som driver samtliga medlemsländer till denna förändring. Denna yttre orsak är inte påverkbar för de enskilda medlemsländerna utan de kan endast influera redovisningens normering

och tillsyn på områden som inom de överstatliga standarderna ges möjlighet till. De inre orsakerna, kan enligt teorin, utgöras av professionens gärningar. Redovisningsrådets grundande av Övervakningspanelen är ett tydligt exempel på hur professionen upptäcker behov och satisfierar dem. Teorin ger således stöd för att den förändring som uppsatsen beskriver, och nu sker, beror på yttre och inre orsaker.

7.2.1 Institutionell förändring

Institutionens uppgift är, enligt teorin, att befästa de grundläggande standarderna för hur redovisningen ska utformas, samt att motverka plötsliga förändringar. Detta ska förminska samtliga aktörers osäkerhet. I uppsatsen har det framgått att den förändring som pågår på redovisningsområdet i första hand utformas av olika institutioner. Detta tydliggörs genom de olika offentliga utredningarna på området. Förändringsprocessen utvecklas på detta sätt relativt långsamt över tiden, vilket ger de berörda parterna möjlighet att bearbeta och även, genom remisser, möjlighet att påverka den kommande omställningen. Enligt teorin kan en stark tröghet uppstå när utveckling av normer ska ske inom de statliga ramarna, men denna form av tröghet ger uppsatsen inget belägg för. Enligt teorin, är det mindre kostsamt förändra en redan existerande institution än att etablera en ny. Det är mer kostsamt och svårare att genomföra större förändringar än mindre och det är enklare att anpassa sig till befintliga regler än utveckla nya. Enligt uppsatsen finns det i huvudsak två olika alternativ för hur den framtida normeringen och tillsynen kommer att te sig i framtiden. Det ena är att Bokföringsnämnden inkorporeras i Finansinspektionen och att denna myndighet delegerar ansvar till bl a Redovisningsrådet. Det andra alternativet är att en helt ny myndighet skapas där både Finansinspektionen, Bokföringsnämnden och Revisorsnämnden ingår och en betydande delegering sker till en självregleringsnivå. Det alternativ som i dagsläget, enligt uppsatsen, verkar mest troligt är att den helt nya "Redovisningsinspektionen" bildas. Detta skulle innebära att Sverige, enligt teorin kommer att välja den något mer kostsamma, lite svårare och lite mer omfattande förändringsstrategin.

7.2.2 Paradigm och metaforer som anger förändringsorsaken

Både den traditionella skolan och maskinmetaforen ser organisationer som slutna system, där alla individer i organisationen anses agera rationellt. Då skulle förändringen som i dagsläget sker på redovisningsområdet vara förutsägbart, effektivt, pålitligt och ske på ett rutinmässigt sätt. Uppsatsen påvisar ingen överensstämmelse med denna teori. Redovisningsområdet är istället i allra högsta grad ett öppet system som växelverkar med både den nära och avlägsna omgivningen. Detta medför att den tolkande skolan och organismmetaforen, som bygger på att individer handlar för att uppnå stabilitet med omgivningen och att individerna skapar verkligheten genom en social interaktion stämmer bättre med uppsatsens uppnådda utfall. Enligt denna teori, använder ledningen redovisningen, som ett medel för att legitimera organisationens mål. Uppsatsen tydliggör att huvudanledningen för förändringen av redovisningsområdet är att en legitimitet och ett återskapat förtroende för finansmarknaden ska uppnås.

Den kritiska skolan och den politiska metaforen ser redovisningen som ett kontrollverktyg, vilket ledningen använder för att säkerställa att produktionen sker i

enlighet med uppställda regler. Huvudsyftet med att harmonisera området för redovisning är enligt uppsatsen att fördela det tillgängliga kapitalet samt att möjliggöra en kontroll över att företagen efterlever de standarder som upprättas. Redovisningen utgör således givetvis ett betydelsefullt maktmedel, men av uppsatsen framgår även att denna harmonisering likaledes sker för att ta tillvara de enskilda investerarnas intressen. Enligt denna teori utgör redovisningsprofessionen inte en neutral yrkeskår, utan den kan analyseras utifrån uppgift, karriär och yttre intressen. I uppsatsen har det framkommit att det i första hand är hos Stockholmsbörsen, Redovisningsrådet men även i de offentliga utredningarna som det finns fara för målkonflikter. Stockholmsbörsen utövar genom noteringsavtalen en tillsyn över de noterade företagen, men har ett egenintresse i att en hög omsättning sker på börsen. I Redovisningsrådet har bildandet av Övervakningspanelen förmodligen varit ett politiskt steg för att kunna bibehålla inflytandet över tillsynsområdet. Deluppgiften i de offentliga uttalanden, att analysera resursbehovet för föreslagna förändringar, tyder på att statens uppgift, att utforma den framtida normeringen och tillsynen, inte helt överensstämmer med det yttre intresset, att behålla kompetent personal.

Förändringsmetaforen tydliggör att de processer som ger upphov till förändringar är påverkbara, men inte kan kontrolleras eller förutsägas. I uppsatsen blir detta tydligt då trots att samtliga respondenter tagit en aktiv roll för att påverka det framtida utfallet av hur normering och tillsyn ska gestalta sig, så kan ingen av respondenterna idag med säkerhet uttala sig om hur den framtida normeringen och tillsynen verkligen kommer att te sig.

Sammanfattningsvis tyder uppsatsens ansenliga överensstämmelse med teorin på hög validitet.

7.3 UTFALL AV EMPIRIN

Uppsatsens empiri har inriktats på förändringsprocessen av normering och tillsyn samt på redovisningsområdets framtida, sannolika utformande. När det gäller den framtida normeringen och tillsynen har samtliga respondenter en tilltro till att den, på ett tillfredsställande sätt, kommer att garantera att en stabil finansmarknad skapas. Respondenterna har emellertid lite olika åsikter om både hur och varför normeringen eller tillsynen enligt deras åsikter ska utformas.

När det gäller normeringen anser Finansinspektionen att frågan inte kan begränsas till Sverige, utan att den är mycket större. Finansinspektionen avvaktar således ett politiskt beslut, men anser inte att Finansinspektionens uppgifter bör utökas. Även Stockholmsbörsen ställer sig avvaktande i frågan om den framtida svenska normeringen eftersom graden för det nationella tolkningsutrymmet fortfarande är oklart. Uppsatsen har klargjort att Redovisningsrådet är av den meningen att Övervakningspanelen bör handha normeringen för noterade företag även i framtiden, och när det gäller de övriga företagen bör Finansinspektionens inkorporering av Bokföringsnämnden eller ”Redovisningsinspektionen” bli aktuell. Bokföringsnämnden är av åsikten att den föreslagna ”Redovisningsinspektionen” är ett mycket troligt och även lämpligt framtida scenario, eftersom den skulle bli en lösning på många frågeställningar. Även Aktiespararnas förslag att

Bokföringsnämnden, antingen självständigt eller inkorporerat i Finansinspektionen, är det organ som bör ansvara för den framtida normeringen, skulle genom skapandet av "Redovisningsinspektionen" uppfyllas. När det gäller normering för konsumentfrågor anser Aktiespararna att Finansinspektionen i framtiden bör tilldelas ett utökat, övergripande ansvar.

När det gäller den framtida tillsynen anser Redovisningsrådet att Övervakningspanelen kommer att hantera tillsynen för de noterade företagen på ett betryggande sätt. Dessutom kommer detta att säkerställa att den kompetens som behövs på området behålls. Stockholmsbörsen anser att Finansinspektionen är den myndighet som har bäst kompetens för att övervaka de finansiella företagen och att tillsynen i övrigt bör ha höga självregleringsinslag. Finansinspektionen har rätt kompetens för att hantera den framtida tillsynen av de finansiella företagen, men menar att den tillsyn som inte rör dessa företag bör ligga utanför inspektionen. Finansinspektionen tror att Bokföringsnämnden är det organ som är mest lämpat att utföra denna uppgift. Vidare förmodar Bokföringsnämnden att Övervakningspanelen, genom delegation, bör kunna hantera tillsynen på ett tillfredsställande sätt och att ett statligt ingripande först ska övervägas om det i framtiden skulle uppstå problem.

Sammanfattningsvis tyder empirin på att det finns flertalet meningsskiljaktigheter mellan de berörda parterna när det gäller både normering och tillsyn. Eftersom samtliga parter dock känner ett förtroende för att den framtida normeringen och tillsynen kommer att skapa en stabil finansmarknad, kan åsikterna vara ett sätt att ventilera ståndpunkter och ett försök att påverka utfallet av den kommande normeringen och tillsynen.

7.4 POTENTIELLA INTRESSEKONFLIKTER OCH RESURSBEHOV

Uppsatsen har tydliggjort att det i första hand finns ett område, där det kan komma att uppstå intressekonflikter mellan de inblandade parterna. Nämligen när det gäller delegering och självreglering. Redovisningsrådet och Stockholmsbörsen är de av respondenterna som är mest positiva till självreglering. De övriga parterna i undersökningen är inte fullt lika positiva till självregleringen.

Ytterligare ett av uppsatsens syften var att utröna vad som kommer att krävas både när det gäller ansvarsfördelning och hur den framtida förändringen ska kunna hanteras. Det har av uppsatsen framgått att det kommer att ske en relativt stor omfördelning av ansvaret av både normeringen och tillsynen inom redovisningsområdet. Vad som även framgått är att det kommer att krävas utökade resurser initialt men även konstant, i form av både ekonomiska medel och kompetent personal. De berörda parterna är dock relativt eniga om att de resurser som krävs, på ett eller annat vis kommer att uppböras.

8 SLUTSATS

I detta kapitel kommer uppsatsens problemformulering att besvaras. Inledningsvis besvaras både huvud- och delfrågorna, vilket sker genom en diskussion och återkoppling till problemformulering och resultat. Vidare diskuteras slutsatsens generaliserbarhet genom ett resonemang om uppsatsens validitet. Dessutom överläggs om eventuellt andra frågor skulle ha ställts, för att ytterligare befästa uppsatsens utfall.

8.1 HUVUDPROBLEM

De för uppsatsen uttalade huvudfrågorna som ställdes i problemformuleringen är;

- Hur ser den svenska normeringen och tillsynen ut av idag?
- Hur kommer den framtida normeringen och tillsynen av redovisningsområdet troligtvis att se ut i Sverige?
- Hur och varför kommer redovisningsområdets framtida normering och tillsyn kunna skapa en stabil finansmarknad?

I kapitel 7, Resultat, redogörs utförligt för den svenska normeringen och tillsynen av idag, varför jag inte finner det befogat att diskutera det huvudproblemet här. Sammanfattningsvis utgörs redovisningsområdet av en hög grad självreglering och både normeringen och tillsynen är uppdelad mellan ett antal olika både privata och statliga instanser.

Jag tror, och anser att uppsatsen ger belägg för, att den mest troliga framtidsutsikten inom redovisningsområdet i Sverige är att en ”Redovisningsmyndighet” kommer att skapas. Detta skulle innebära att både normering och tillsyn sammanförs i en myndighet, vilket med all säkerhet säkerställer att både kompetens och resurser kommer att finnas för att bedriva verksamheten. Vidare anser jag att denna lösning, direkt eller indirekt, ligger i linje med vad respondenterna uttalat, vilket medför att det kommer att finnas en hög legitimitet för den. Om ”Redovisningsinspektionen” skapas kommer dock initialt ett stort behov av utökade resurser krävas. På sikt, tror jag dock att denna satsning kommer att innebära att de administrativa och personella kostnaderna hålls nere. Vidare tror jag att den svenska självregleringen, som både Redovisningsrådet och Stockholmsbörsen förespråkar kan leva kvar på delegation. Dessutom kommer EU:s krav om att normering och tillsyn ska vara ett myndighetsansvar tillgodoses och nära samarbete mellan normering och tillsyn skapas då Revisorsnämnden inkorporeras.

Anledningen till att ”Redovisningsinspektionen” kommer att kunna skapa en stabil framtida finansmarknad anser jag vara att ”Redovisningsinspektionen” i samarbete med de överstatliga organen kommer att kunna skapa både en nationell närhet och ett övergripande perspektiv på både normering och tillsyn. Historiskt sett har flertalet redovisningsskandaler inträffat. Detta tror jag beror på dels att det saknats enhetliga standarder för hur, de ofta multinationella, företagens finansiella rapportering ska utformas, samt att det inte funnits någon gemensam tillsynsmyndighet. I uppsatsen har det visat sig att det internationella samarbetet hittills inte varit tillfredsställande. Detta tydliggörs genom de direktiv som kommit från EU, då i första hand IAS-

förordningen som ligger till grund för förändringen av normering och tillsyn på redovisningsområdet. Ytterligare ett exempel på det internationella inflytandet är de nya standarder som kommer från IASC/IASB, vilka kommer att harmonisera området vare sig EU:s medlemsländer vill eller inte eftersom de gäller som lag. Vidare anser jag att den empiriska undersökningen pekar på att samtliga respondenter, på ett eller annat sätt, är av den åsikten att ett skapande av en ”Redovisningsinspektion” skulle vara en lösning som avhjälper samtliga de brister som påtalats och även skulle tillfredsställa de utvecklingsförslag som respondenterna haft. Sammantaget tror jag att ”Redovisningsinspektionen” kommer att vara en bra lösning för att garantera en stabil framtida finansmarknad. Jag tror dock att det, precis som för alla nybörjare, inledningsvis kommer att krävas en anpassningsperiod innan alla rutiner och strategier är på plats. Jag anser det även vara väsentligt att inspektionen värnar om att behålla en öppenhet mot den snabbt föränderliga finansmarknaden, så att den byråkratiska ineffektiviteten utestängs från ”Redovisningsmyndigheten”.

8.2 DELPROBLEM

I problemformuleringen anges ett antal delproblem för att uppsatsen ska kunna ge en bredare förklaring och förståelse för ämnet som behandlas. Tre av dessa är;

- Vilket eller vilka organ kommer att vara bäst lämpade för att tillgodose den framtida redovisningsnormeringen och tillsynen?
- Varför är detta eller dessa organ de mest lämpade för att utföra normeringen eller tillsynen?
- Vilka förändringar krävs för att detta/dessa organ ska kunna hantera den framtida normeringen eller tillsynen?

Jag anser att de organ och organisationer som är bäst lämpade för att handha den framtida normeringen och tillsynen i Sverige är Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden och Finansinspektionen och att dessa bör inkorporeras i ”Redovisningsinspektionen”. Anledningen till detta är att jag delar Redovisningsrådets uppfattning att det kan vara svårt att behålla kompetent personal i myndigheter, den privata sektorn kan för dessa människor vara mer lockande. Dessutom har Redovisningsrådet i dagsläget ett brett kontaktnät och kompetens på området, vilket bör tas tillvara. Att Övervakningspanelen grundats visar även på Redovisningsrådets förmåga att hantera en föränderlig omvärld. Bokföringsnämndens ansvar för de små och medelstora företagen kommer i och med övergången till IAS/IFRS inte att förminska, vilket gör att jag anser att nämnden har en självklar plats att fylla i framtiden. Att Finansinspektionen ska bibehålla sitt ansvar för både normering och tillsyn över de finansiella företagen anser jag vara en självklarhet, då denna sektor är av stor betydelse för hela samhället, där störningar kan få ytterst allvarliga konsekvenser. Finansinspektionens ansvar bör, enligt min åsikt, därför fördjupas istället för att vidgas.

Jag tror, i enlighet med det uppsatsen pekar på, att Övervakningspanelen, för att uppfylla kraven 2005, kommer att behöva anpassa verksamheten till den utvidgade tillsynen av Nordic Growth Market och Aktietorget genom en viss personalökning och förändring av organisation och struktur. Vidare kommer Bokföringsnämnden att

behöva utöka sin personalstyrka för att kunna hantera ansvaret för de små och medelstora svenska företagen, och de övriga uppgifter för Bokföringsnämnden som följer av ”Redovisningsinspektionens” bildande. Dessutom tror jag att Finansinspektionen initialt kommer att behöva en personalökning, då Redovisningsrådets gamla rekommendationer 2005, måste ses över med hänsyn till de som kommer att gälla vid totalinförandet av IAS/IFRS.

Ytterligare ett delproblem är;

- Anser investerarna att en stabil finansmarknad kommer att skapas av den framtida utformningen av redovisningsnormeringen och tillsynen?

Jag tycker att uppsatsen ger ett relativt vagt uttryck för hur investerarna ser på den kommande förändringen på området. Klart är dock att de redovisningsskandaler som skakat finansmarknaden har skadat investerarnas förtroende för denna. Det framgår även att investerarna inte funnit att den svenska självregleringen varit tillräcklig för att säkerställa att händelser som Skandiaaffären inte ska kunna inträffa. Detta skulle kunna bero på att den nuvarande självregleringen inte har tillfredsställande sanktionsmöjligheter, när det gäller t ex bolagsstyrning, samt att konsumentintresset inte är representerat inom självregleringen. I framtiden behöver självregleringen få en mindre betydelsefull roll, eller utformas på ett annorlunda sätt när det gäller tillsynen, för att investerarnas förtroende ska återställas. Ett steg i denna riktning är den bolagsstyrningskod som Förtroendekommissionen publicerade i samband med SOU 2004:47. Jag tror att den nya bolagsstyrningskoden och den nya ”Redovisningsinspektionen” i sin helhet kommer att verka för att ett gott konsumentskydd föreligger genom att verka för god genomlysning av de finansiella företagens ekonomiska ställning, vilket kommer att leda till en stabil finansmarknad, samt att investerarnas förtroende för denna återställs.

8.3 SLUTSATSENS GENERALISERBARHET

Jag anser att min uppsats uppvisar hög inre validitet, men att uppsatsens externa validitet är låg. Detta grundar jag på att ämnet som uppsatsen behandlar inte på något vis kan sägas vara allmängiltigt eller kunna gälla i andra sammanhang eller för hela grupper. Detta medför att de antaganden och de slutsatser som framkommer (från detta ”stickprov”) inte kan antas gälla för alla andra situationer (hela ”populationen”). Att jag undersöker en specifik företeelse medför att resultatet inte är generaliserbart. Jag anser dock att min uppsats mycket bra ger uttryck för det jag har för avsikt att studera, nämligen att beskriva hur redovisningsnormeringen och tillsynen ser ut i Sverige av idag, beskriva förändringsprocessen, samt att förklara hur den troligtvis kommer att se ut efter 2005.

Något jag anser skulle ha förbättrat min uppsats är att jag på ett bättre sätt skulle ha försökt ringa in vad intressenter, såsom investerare och även företag, tycker om de kommande förändringarna på området. (Nämnas ska även att detta inte varit ett av uppsatsens huvudsyften.) Om Svenskt Näringsliv kunnat ta del i undersökningen hade området för företagen blivit mer belyst, men även som det ser ut i dagsläget anser jag att en komplettering av mer precisa frågor i ämnet skulle ha tillfört mer djup till denna dimension av uppsatsen.

9 FÖRSLAG TILL FORTSATTA STUDIER

Detta kapitel ger förslag på områden som uppsatsen har aktualiserat, där vidare studier skulle vara intressanta att utföra.

Förslagsvis kan en djupstudie av de organ eller organisationer som kommer att ansvara för den normering och tillsyn, som kommer att vara nationell efter 2005, att göras. Det mest troliga utfallet idag anser jag vara förslaget som läggs fram i SOU 2004:47, att en ”Redovisningsinspektion” bildas. Hur denna nya myndighet kommer att organiseras och struktureras för att anpassas till IAS-förordningens krav kan således utgöra ett intressant och givande område att studera.

Vidare skulle de förändringar, som i och med införandet av IAS/IFRS, kommer att krävas i de olika årsredovisningslagarna (ÅRL och BFL, ÅRFL, ÅRKL) kunna studeras. Ett annat intressant område att utforska, som även följer av IAS/IFRS:s införande, är de Skattelagstiftningsförändringar som kommer att krävas och hur Sverige kommer att hantera att det eventuellt inte blir Sveriges Riksdag som utformar skattesatserna utan underlaget för beskattningen indirekt men i praktiken kommer att bestämmas av ett privaträttsligt organ i London.

Ytterligare ett område som kan vara intressant att studera är Revisorsnämnden, dess verksamhet av idag och hur nämnden ställer sig till att möjligen bli inkorporerad i den eventuella ”Redovisningsinspektionen”.

KÄLLFÖRTECKNING

BÖCKER

- Backman, J., *Rapporter och uppsatser*, Studentlitteratur, 1998
- Brorström, B., *För den goda redovisningsseden*, Studentlitteratur, 1997
- Dahmström, K., *Från datainsamling till rapport*, Studentlitteratur, 2000
- Eriksson, L., Wiederheim-Paul, F., *Att utreda forska och rapportera*, Liber ekonomi, 2001
- Elster, J., *Vetenskapliga förklaringar*, Bokförlaget Korpen, 1990
- Falkman, P. och Pauli, S., *Finansieringsanalysens dimensioner Teori och kostnader*, CEFOS, 1995
- Holme, I., Solvang, B., *Forskningsmetodik om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, 1997
- Jönsson Lundmark, B., *IASC och IAS – en introduktion*, Kristianstads Boktryckeri AB, 1999
- Lekvall, P., Wahlbin, C., *Information för marknadsföringsbeslut*, IHM Förlag AB, 2001
- Nilsson, S., *Redovisningens normer och normbildare*, Studentlitteratur, 2002
- Mellemvik, F. och Olson, O., *Regnskap i förändring, Utvikling, spredning og bruk av kommuneregenskap*, Cappelen Akademisk Forlag, 1996
- Morgan, G., *Organisationsmetaforer*, Studentlitteratur, 1999
- Ostrom, E., *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*, Cambridge University Press, 1990
- Törnqvist et al, *Svenska normsättare på redovisningsområdet*, FE-rapport 2000-377, 2000

OFFENTLIGA UTTALANDEN

- Proposition 1998/99:130, Bokföringslag (1999:1078) – utdrag
- SOU 2003:22, *Framtida finansiell tillsyn*, Elanders Gotab AB, 2003
- SOU 2003:71, *Internationell redovisning i svenska företag, Betänkande av IAS-utredningen*, Elanders Gotab AB, 2003
- SOU 2004:47, *Förtroendekommissionens uttalande*, 2004

TIDSKRIFTER OCH TIDNINGAR

- Billing, A., *Revision: Redovisningsrevolutionen*, Veckans Affärer, 2003-03-05
- Bjuvberg, J., *IAS-förordningen och internationaliseringen av svensk redovisningsrätt*, SkatteNytt nr 1-2, 2004
- Carlsson, B., *Nya regler ökar insynen i bolag*, Dagens Nyheter, 2002-06-02

KÄLLFÖRTECKNING

Carlsson B. och Sveningsson U., *Erik Åsbrink vill se nya lagar Förtroendekommissionen ska stärka konsumentens makt*, Göteborgs Posten, 2004-03-14

Chua, W., *Radical Developments in Accounting Thought*, The Accounting Review, 1986

Hall von, G., *Hälften får gå när Parmalat räddas*, Svenska Dagbladet, 2004-03-29

Hall von, G., *Klart för åtal i Parmalat skandal*, Svenska Dagbladet, 2004-03-22

Homqvist-Larsson A-C., *Normgivningskartan på plats*, Balans nr 8-9, 2002

Hopper, T. och Willmott, H., *Accounting for accounting: Towards the development of a dialectical view*, Accounting, Organization and Society, 1987, (Volym 12)

Jönsson-Lundmark, B., *ISA-regler I koncernredovisningen – hur är läget?*, Balans nr 12, 2002

Markus, M. och Pfeffer, J., *Power and the design and implementation of accounting and control systems*, Accounting, Organization and Society, 1983, (Volym 8)

Nahapiet, J., *The rhetoric and reality of an accounting change: A study of resource allocation*, Accounting, Organization and Society, 1988, (Volym 13)

Stockholmsbörsen, *Börsen vill ha besked om IAS/IFRS-åtgärder*, FAR INFO nr 12, 2003

Trolle, S., *Den nya koden stor framgång*, Aktiespararen nr 5, 2004

Tinker, A., *Towards a political economy of accounting: An empirical illustration of the Cambridge controversies*, Accounting, Organization and Society, 1980, (Volym 5)

INTERNETADRESSER

<http://www.aktiespararna.se>, åtkomst bl a 2004-04-06

<http://www.bfn.se>, åtkomst bl a 2004-03-29

<http://www.finans.regeringen.se>, åtkomst 2004-04-29

<http://www.redovisningradet.se>, åtkomst bl a 2004-04-08

<http://www.stockholmsborsen.se>, åtkomst bl a 2004-04-15

<http://www.svt.se>, åtkomst 2004-05-17

BILAGA I, CENTRALA BEGREPP

Redovisning

Redovisning handlar om att beskriva hur redovisningsenheten finansiellt har disponerat organisationens tillgängliga resurser, att spegla den aktuella situationen, samt att belysa hur enheten förhåller sig till omvärlden. Redovisningen ska dessutom utgöra beslutsunderlag, möjliggöra att potentiella problem upptäcks, kunna ligga till grund för en prövning av ansvaret och tydliggöra om samhällets resurser fördelas på ett effektivt sätt. Genom att kunna påvisa personers ansvarsområde har redovisningsskyldigheten även en viktig uppgift att fylla för att upprätthålla demokratin i samhället. Redovisningen är alltså en viktig institution i samhället och baseras på regler och på god redovisningssed.¹⁴⁰

God redovisningssed

De normgivande organen ska inte bara tolka lagstiftningen och lagstiftarens intentioner utan även utforma egna regler för redovisningen i frågor som lagstiftaren har lämnat obehandlade eller ofullständigt behandlade. På så sätt kan det samlade regelverket på redovisningsområdet hålla jämna steg med utvecklingen i affärslivet och omvärlden i övrigt.¹⁴¹ När reglerna tillämpas i praktiken finns ett etablerat sätt att sammanfattande uttrycka innehållet i redovisningsstandarden i ett land, nämligen genom att skriva US GAAP, UK GAAP, Swedish GAAP osv. GAAP står för Generally Accepted Accounting Principles. Swedish GAAP och god redovisningssed är således i praktiken synonyma begrepp.¹⁴² För utformning av god redovisningssed behövs det ett eller flera normgivande organ som kan identifiera de normer som bör användas när lagens regler fylls ut. I Sverige är det staten som ansvarar för den normgivning som sker vid sidan om lag eller bindande föreskrifter, dvs utvecklandet av god redovisningssed. Denna verksamhet har samlats i Bokföringsnämnden, med rätt för Finansinspektionen att meddela allmänna råd om redovisning i finansiella företag. Det har emellertid även ansetts innebära fördelar att överlåta en del av den normgivande verksamheten på ett privat organ, Redovisningsrådet.¹⁴³

Självreglering

I den vanligaste tolkningen av självreglering är självregleringen en specifik och avgränsad aktivitet som har två grundläggande egenskaper. Den första egenskapen innebär att det är privata och inte offentliga organ som i första hand utformar och beslutar om klara, tydliga uppföranderegler. Dessa organ övervakar dessutom efterlevnaden och ingriper, med hjälp av specificerade sanktioner, som oftast utgörs av uteslutning från marknadsplatser eller branschorganisationer, om uppförandereglererna inte efterlevs. Den andra egenskapen är att självregleringen präglas av normer som vuxit fram informellt eller genom informella påtryckningar.¹⁴⁴

Det finns både för- och nackdelar med självregleringen. Fördelarna utgörs av att det

¹⁴⁰ Brorström, s 20 ff

¹⁴¹ SOU 2003:71, s 139 f

¹⁴² SOU 2004:47, s 236

¹⁴³ <http://www.bfn.se>

¹⁴⁴ SOU 2003:22, s 58

krävs närhet till och kunskap om marknaden och dess funktionssätt, vilket medför att överenskommelser mellan dem som verkar och är intressenter i branschen får förankring, skapar engagemang och erhåller legitimitet. I Sverige är självregleringssystemet väl uppbyggt, förankringen bland ledande befattningshavare i näringslivet har gett stor genomslagskraft och systemet har fungerat relativt väl. En negativ aspekt av självregleringen är risken för intressekonflikter. Om en marknadsplats har uppgiften att granska dem som noterar sig på marknadsplatsen, samtidigt som marknadsplatsen har ett incitament för så hög omsättning som möjligt, kan målkonflikter uppstå. Ett annat problem är att normer och regler i vissa fall bara omfattar dem som valt att delta i systemet, den som ställs utanför eller väljer att stå utanför omfattas då inte av normerna. Möjligheterna till sanktioner i ett självregleringssystem är även oftast mer begränsade än om det gäller offentliga normer. Vidare kan transparensen bli bristfällig, särskilt om aktörerna blir många, geografiskt spridda och sammanhållningen, som utgör basen för självregleringen, därmed försvinner.¹⁴⁵

Regler respektive standarder

När man i Sverige talar om rekommendationer avses regler som definitionsmässigt utgörs av allmänna råd, vilka kompletterar de regler som följer av den svenska lagstiftningen. Därför bör ordet rekommendation undvikas när det gäller IAS-reglerna, som används utan stöd av legala föreskrifter. Detta innebär även att IAS-reglerna är frivilliga då det inte finns någon lagstiftning eller motsvarande reglering som tvingar ett företag tillämpa IAS/IFRS. För noterade företag, eller företag som bestämt sig för att följa IAS-reglerna, medför tillämpningen dock att regelverket i princip blir lika strängt som vid lagstiftning. För att förhindra en sammanblandning mellan IAS-reglerna och de svenska reglerna med delvis annan status, benämns IAS-reglerna för standarder.¹⁴⁶

Förtroende som socialt kapital

Förtroende kan ses som en förutsättning för socialt kapital. Begreppet ”den sociala fällan” betecknar en situation där stegvis allt fler av de, som vill hålla överenskommelser, börjar misstänka att många eller alla andra individer i systemet inte håller sig till de överenskomna reglerna och därför själva börjar bryta mot spelets regler. Det sociala kapitalet utgörs dessutom av mer kulturellt betingade beteenden som över tiden endast långsamt förändras och dessutom verkar samvariera med graden av korruption i samhället. Förtroendets, eller det sociala kapitalets värde, kan inte exakt beräknas, men det bedöms kunna uppgå till tiotals procent av BNP. Förtroendefrågan blir i och med det en samhällsfråga och inte en angelägenhet för enskilda grupper eller institutioner.¹⁴⁷

¹⁴⁵ SOU 2003:22, s 86 ff

¹⁴⁶ Jönsson Lundmark, s 9

¹⁴⁷ SOU 2004:47, s 14

BILAGA 2, FÖLJEBREV

Hej!

Jag heter Christina Ståhlberg och var i kontakt med den och fick

Jag studerar på Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet och heter alltså Christina Ståhlberg. Jag har relativt nyligen börjat med min Kandidatuppsats (C-uppsats) för den Integrerade Civilekonom Utbildningen (ICU) och har valt att skriva om den framtida redovisningsregleringen och tillsynen. Jag har valt detta ämne eftersom relativt stora förändringar på området är att vänta i och med införandet av IAS/IFRS i Sverige.

Några av de mest betydelsefulla och aktiva organen för både normgivning och tillsyn av redovisningsfrågor under de senaste åren i Sverige är Finansinspektionen, Bokföringsnämnden och Redovisningsrådet. Jag har därför valt att försöka redogöra för och analysera hur dessa organ, både externt och internt, kommer att påverkas av införandet av IAS/IFRS. Jag kommer även att försöka relatera både investerares och företags åsikter och tankar om den kommande förändringen till hur de ovan nämnda organen ser på förändringarna för att, om möjligt, fånga dessa gruppers eventuella meningsskillnader och sätta dem i relation till varandra. För att göra detta har jag förmånen att få intervjua de ovan nämnda organen, Aktiespararna och Stockholmsbörsen.

Min uppsats kommer i första hand läsas av andra studenter på Handelshögskolan, men när den är färdigställd kommer den även att ligga ute på nätet för offentlig publicering genom skolan.

Jag skulle uppskatta om ni har möjlighet att besvara frågeformuläret och sända det till mig före den 29/4-04.

Om det skulle föreligga oklarheter om ni undrar något över de frågor jag ställer eller har någon annan fundering, tveka inte att ta kontakt med mig på;

Christina.Stahlberg@hgus.gu.se eller ring 073-832 03 89, så kan jag försöka förtydliga mig.

Jag vill redan på förhand tacka för den tid och det engagemang ni lägger ned på att besvara frågorna – det är något jag uppskattar enormt mycket!

Christina Ståhlberg

BILAGA 3, FRÅGEFORMULÄR

För att kunna relatera och jämföra olika organs och organisationers åsikter och tankar skickar jag samma frågeformulär till samtliga personer jag får intervjua. Jag försöker dessutom ställa öppna frågor för att inte styra era svar i någon riktning. Det finns dock risk för att detta förfarande kan medföra att vissa frågor kanske känns irrelevanta för er, men jag ber er ändå att i största möjliga mån, så utförligt som möjligt besvara samtliga frågor.

Eftersom min uppsats inriktar sig på de förändringar som kommer att ske gällande reglering och tillsyn av redovisningen i och med införandet av IAS/IFRS, ber jag er ha det som utgångspunkt för ert resonemang när ni besvarar nedanstående frågor.

DEL 1 Framtida normering av redovisningsområdet

1. Hur förbereder sig ert organ/er organisation för att er reglering/rådgivning gällande redovisningsregler ska bli förenlig med IAS/IFRS?
2. Vilket eller vilka organ/organisationer anser ni vara mest lämpligt/lämpliga att hantera den framtida regleringen av redovisningen?
3. Varför anser ni att just detta/dessa organ/organisationer är mest lämpligt/lämpliga som framtida reglerare?
4. Vilka förändringar tror ni, både internt och externt, kommer att krävas för att detta, dessa organ/organisationer ska kunna hantera den framtida regleringen?
5. Tror ni att regleringen av redovisningsområdet kommer att utveckla sig som ni ovan angett, eller tror ni att en annan utveckling kommer att ske? (I så fall vilken?)
6. Hur och varför anser ni att denna framtida reglering kommer att kunna skapa en stabil finansmarknad?

DEL 2 Framtida tillsyn av redovisningsområdet

7. Hur arbetar ert organ/er organisation för att er tillsyn av redovisningen ska bli förenlig med IAS/IFRS?
8. Vilket eller vilka organ/organisationer anser ni vara mest lämpligt/lämpliga att hantera den framtida tillsynen av redovisningen?
9. Varför anser ni att just detta/dessa organ/organisationer är lämplig/lämpliga som framtida tillsynsmyndighet?
10. Vilka förändringar tror ni, både internt och externt, kommer att krävas för att detta, dessa organ/organisationer ska kunna hantera den framtida tillsynen?

11. Tror ni att tillsynen av redovisningsområdet kommer att utveckla sig som ni ovan angett, eller tror ni att en annan utveckling kommer att ske?
12. Hur och varför anser ni att denna framtida tillsyn av redovisningen kommer att kunna skapa en stabil finansmarknad?

DEL 3 Specifika frågor

13. Hur ser ert organs/er organisations kontaktytor (myndigheter, investerare, företag, o.s.v.) ut i dagsläget, när det gäller reglering och tillsyn?
14. Vad anser ni om den framtida fördelningen mellan självreglering och statligt reglering på redovisningsområdet? (Anser ni att denna utveckling är bra eller mindre bra?)
15. Vad tycker ni om innehållet i SOU 2003:71, Betänkande av IAS-utredningen, och SOU 2003:22, Utredningen om Finansinspektionens roll och resurser?
16. När det finns en övervakande myndighet eller institution som på något sätt garanterar ett systems tillförlitlighet och således "går i borgen" för dess funktion och tillförlitlighet kommer det alltid finnas incitament för vissa aktörer att spela ett högre spel, genom att ta högre risker, än de annars skulle ha gjort. Tror ni att detta beteende skulle förstärkas om ett organ/en organisation fick det yttersta ansvaret för reglering och tillsyn och hur tror ni att detta beteende i så fall skulle kunna undvikas när IAS/IFRS införs?
17. Vad tror ni att den för EU gemensamma regleringen och delvis gemensamma tillsynen kommer att resultera i ur olika samhällsekonomiska aspekter? (arbetstillfällen, allokering av finansiella medel, tilltron till den finansiella marknaden, förutsättningar att undvika fler Parmalat, o.s.v.)
18. Har ni några egna funderingar eller reflektioner rörande ämnet som ni kan/vill delge?
19. Avslutningsvis undrar jag om jag har möjlighet att få återkomma till er, om jag, vid ett senare tillfälle under uppsatsens gång, skulle ha någon kompletterande fråga att ställa?

Slutligen vill jag än en gång tacka för den tid och det engagemang ni lagt ned för att utförligt besvara mina frågor.

Christina Ståhlberg, Christina.Stahlberg@hgus.gu.se

BILAGA 4, PUNKT 16 IAS-FÖRORDNINGEN

Punkt 16;

”Ett korrekt och rigoröst system för tillsyn är av avgörande betydelse för investerarnas tilltro till finansmarknaderna. Medlemsstaterna är i enlighet med artikel 10 i fördraget förpliktade att vidta de åtgärder som krävs för att garantera efterlevnad av internationella redovisningsstandarder. Kommissionen avser att tillsammans med medlemsstaterna, i synnerhet genom Europeiska värdepapperstillsynskommittén (CESR), utveckla en gemensam strategi för tillsynen.”¹⁴⁸

¹⁴⁸ SOU 2003:71, Bilaga; EG nr 1606/2002